HET LAND VAN AALST

TIJDSCHRIFT VAN DE
HEEMKUNDIGE VERENIGING
« HET LAND VAN AALST »

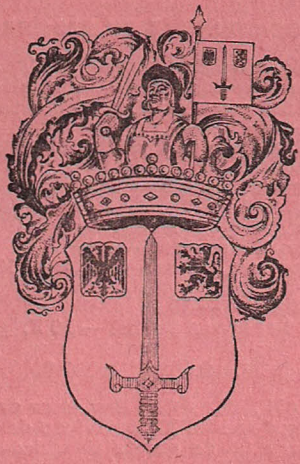

Jaargang XV — 1963 Nr. 3

HEEMKUNDIGE VERENIGING: HET LAND VAN AALST

UITGAVEN

Te bestellen, mits voorafbetaling van het bedrag + verzendingskosten op POSTREKENING 5869.11 van het LAND VAN AALST, Denayerlaan, 51, Brussel 19.

I. VROEGERE JAARGANGEN.

Behalve jaargang 1953, Nrs 1-5, zijn bijna alle jaargangen nog volledig te verkrijgen : 120 F.
Afzonderlijke afleveringen van onvolledige jaargangen, zover de voorraad strekt : 25 F enkele aflevering.

II. FOLKLORE.

B. BOEL, Baardegem — Folklore — 30 F.
J.G. DE BROUWERE — De Deken van Ronse — 15 F.
V. GAUBLOMME, Rijmpjes bij Kinderspelen te St.-Martens-Lierde — 25 F.
V. GAUBLOMME, Rijmpjes bij Kinderspelen te Erembodegem — 45 F.
J. PIETERS, De Paardenommegangen in het Land van Aalst — 15 F.
J. PIETERS, Spotgezegden en zegswijzen over en rond « de Vier Uitersten » — 15 F.
V. VAN BOSSUYT, Het feest van Krakelingenwerp-Tonnekenbrand te Geraardsbergen — zijn ware betekenis — 20 F.

III. GENEALOGIE EN BIOGRAFIE.

F. COUCK, Familie Sonck te Denderleeuw — 15 F.
J. DE BROUWER, De Heren in en van de Heerlijkheid Lede — 20 F.
J.G. DE BROUWERE, Theodoricus Martini Alostanus — 15 F.
Dr. L. ELAUT, Jan Stul — 10 F.
V. GAUBLOMME, Necrologie van de Kartuise St.-Martens-Bos te St.-Martens-Lierde — 129 F.
J. LINDEMANS, Het Geslacht Baeten — 15 F.
L. LINDEMANS, Het Geslacht De Vuyst en verwante Familiën — 40 F.
E.J.J. ROOBAERT, Enkele Gentse Kunstenaars uit de tweede helft van de XVIIe eeuw werkzaam te Bottelare — 25 F.
A. VAN LUL, Afstamming van Adriaan van Lil — 10 F.
A. VAN LUL, Van Lul — 60 F.
H.C. VAN PARIJS, Van Santen — 50 F.
J. VAN TWEMBEKE, De heren van Brakel — 10 F.

IV. GESCHIEDENIS.

F. COURTEAUX & A. VAN LUL, Aalst, Een eeuw evolutie — 60 F.
F. COURTEAUX, Begijnhof van St. Katharina op de Zavel te Aalst — 45 F.
J. DE BROUWER, Bijdrage tot de oudste Geschiedenis van Denderleeuw — 15 F.
J. DE BROUWER, Herbergnamen in het Land van Aalst vóór 1780 — 15 F.
J. DE BROUWER, Demografische en Sociale Evolutie van Denderleeuw — 15 F.
J. DE BROUWER, De Kerk van Lede en haar Kunstschatten — 70 F.
J. DE BROUWER, Het Kollegiaal Kapittel te Haaltert — 120 F.
J.G. DE BROUWERE, De Schepenbrief van Boechoute — oudste Middelnederlandse Oorkonde (1249) — 15 F.
Fr. DE CACAMP, De lijdensweg van Geraardsbergen — 35 F.
Fr. DE CACAMP, De oudste Burger van Geraardsbergen is 504 jaar oud — 5 F.
Fr. DE CACAMP, Dertig maanden uit de Geschiedenis van Aalst — 145 F.
Fr. DE CACAMP, Vier maanden uit de Geschiedenis van Aalst — 60 F.
S.F. DE LAET, Hofstade in de voorhistorische en in de Romeinse tijd — 20 F.
R. DE METTE, De zes klokkenspelen van Aalst — 10 F.
G. DE SMET, De kapel van O.L. Vrouw ten Beukenboom te Voorde — 15 F.
G. DE SMET, De Dekenij St.-Lievens-Houtem — 10 F.
L. ELAUT, Een trits Medische Humanisten uit Geraardsbergen — 15 F.
V. GAUBLOMME, De Heerlijkheid van Litsau te St.-Maria-Lierde en haar Renteboek van 1611 — 25 F.
M. GIJSSELING, Op toponymische verkenning te Aalst — 10 F.

HERDERSEM

Bibliographie :

C. VAN GESTEL, Historia, t. III, P. 114-15.
Fr. DE POTTER & J. BROECKAERT, Geschiedenis van de Oost-Vlaamsche Gemeenten, reeks V, deel II, Herdersem, 46 blz. Gent, 1900.
Dom Ren. PODEVIJN, De H. Gudula en hare Familie. Aalst, 1927.
ARCHIEF : Cartularium van Affligem (± 1456), R.A.K.A., nr. 4624; — E. DE MARNEFFE, Cartulaire d'Affligem, passim; — BEDA REGAUS, Bona p. 191.197.
KAARTEN : Handboek van 1635 door landmeter Adriaan Hendrics, berustend op de pastorij.
Ferraris, Popp., Stafkaarten 1/20.000e — 1/40.000e.

HET KADER.

Herdersem, het geboortedorp van Karel Alfons De Cock (2 jan. 1850 - 3 maart 1921) is een Denderdorp, grenzend aan Gijzegem, Mespelare, Wieze, Moorsel, Aalst en Hofstade, met een oppervlakte van 571 Ha. 44 a. of 445 bunders, 2 dagwand, 45 roeden eertijds. De grens met Gijzegem en Hofstade gaat tot over de Dender. Wij menen dat zij de oude loop van de Molenbeek volgt, die nabij Wieze-dorp in de Dender uitmondde en nadien op het grondgebied van Hofstade verkort werd.

De hoofdweg is de weg die Aalst en Dendermonde verbindt. Sinds zeer oude tijden maakt Herdersem deel uit van het Land van Aalst. De voornaamste wijken heten : Ten Beldeken, Broekstraat, Hoogstraat, Boskant, Aalst en Kluis. De twee voornaamste waterlopen van het dorp zijn de Dender en de Pasbeek.

HET ONTSTAAN.

Over het ontstaan van de parochie kunnen wij kort zijn, daar wij reeds onder Moorsel en Wieze de gelegenheid hadden er over te spreken.

Mochten wij Dom Ren. Podevijn en De Potter geloven, dan dagtekent de oudste vermelding van Herdersem uit de tijd van Sinte Goedele, wier ouders Witger en Amelberga op het kasteel van Ham te Herdersem verbleven en van waar Ste Goedele steeds naar de kerk van Moorsel ging bidden. De Potter beweert dat de heilige er geboren en begraven werd. Er bestaat ter plaatse hieromtrent een volksoverlevering met een paar plaatsnamen : een Goeleput en een Duivelsput. Dom Podevijn snijdt de twistappel in twee. Hij laat Sinte Goedele te Ham-Herdersem het levenslicht zien en leven, om te Hamme bij Asse te sterven. In onze uiteenzetting over de parochie Hamme bij Asse gaven wij onze mening te kennen. Wij opteerden voor slechts één Hamme en namelijk Hamme bij Asse om twee bijzondere redenen : 1) Hamme is steeds bezit gebleven van de abdij van Nijvel; 2) het staat vast dat de heilige te Hamme bij Asse begraven werd en van daar overgebracht naar Moorsel. Derhalve laten wij de oorsprong van Herdersem uit de 7e eeuw vallen en verplaatsen wij

ons naar de 9e eeuw, toen de abdij van Lobbes er het dominium bezat. In het polypticon van deze abdij lezen wij o.m.: « in pago Bragbatensi... Hardigisheim... » (J. Warichez, L'abbaye de Lobbes. p. 192; — P. Bonenfant, Le pagus du Brabant, p. 49; — J. Vos, Lobbes, son Abbaye et son Chapitre, t. I, p. 423).

Hieruit mogen wij afleiden dat Herdersem reeds in het midden van de 9e eeuw als een georganiseerd domein bestond. Dit wordt trouwens ook bevestigd door de veldenindeling van het dorp. Bekijken wij aandachtig de Poppkaart, dan merken wij de volgende indeling op : eerst de kouters rondom het dorp, namelijk de Cruyscauter, de Meulencauter, de Kerckhofcauter; dan de velden : het Hofvelt, het Meulenvelt, het Wisselvelt, enz., tussen Dorp en Dender; vervolgens, nabij de Dender en de beken, de weiden; en naar Moorsel toe, de bossen, waarvan de Boskant het voornaamste centrum is. Deze indeling gaat ongetwijfeld terug tot de Frankische periode. Men mag dus zonder overdrijving aannemen dat Herdersem in die periode als dorp reeds bestond. De grote vraag is echter : bestond de parochie reeds in die tijd ? Wij antwoorden ontkennend, daar wij Herdersem tot het complex Moorsel menen te moeten rekenen. Ons inziens, gaven noch de Dender, noch een hoofdweg aanleiding tot de vorming van de dorpskom. Herdersem-dorp is het centrum dat twee andere voorname wijken verbindt, nl. de **Aert** en **Ten Beldeken. De Aert** is de Denderwijk, een aanlegplaats op de Dender, en **Ten Beldeken** is de wijk, die onstond langs de weg van Aalst op Dendermonde, enerzijds, als verlengstuk van het Kasteel te Ham, waar de plaatselijke heren ten minste sinds de 10e eeuw verbleven, en anderzijds, als verbinding tussen het Dorp en de wijken Broekstraat en Boskant. Het is alleen haar centrale ligging, die de doorslag gegeven heeft om aan Herdersem-dorp de voorrang te geven. Het kasteel te Ham, nabij de Dender gelegen, komt hier voor zeer weinig tussen. De afgezonderde ligging van het kasteel is daarvan de aanduiding. Dit kreeg, ons inziens, eerst na de doortocht van de Noormannen belang, omdat zijn heren er zich zeer waarschijnlijk hadden weten te handhaven. Hiernaar schijnt de voorname rol, die zij in de 11e en in de eerste helft van de 12e eeuw blijken uit te oefenen, te verwijzen.

Wanneer het er op aankomt een tijdstip van ontstaan aan te duiden, menen wij de tweede helft van de 9e eeuw te mogen vooropstellen. De O.L. Vrouwtitel schijnt ons hiervoor een aanduiding te zijn en op een bepaald verband te wijzen met deze van Moorsel in die eeuw. Een tweede litteken vinden wij in de tiendeindeling, die, in tegenstelling met vele andere parochiën, niet in drie, maar in vier delen werd gelegd. Een een derde litteken is de overlevering door De Potter opgetekend, die verhaalt dat de parochie vóór de 14e eeuw deel uitmaakte van Moorsel. Zelfde schrijver deelt mede dat tot vóór de herbouw van de oude kerk (1601), die in 1860 verlaten werd ten voordele van de nieuw gebouwde kerk nabij de Steenweg van Aalst op Dendermonde, deze nog sporen uit de 9e eeuw zou vertoond hebben. Meer nog, bij het afbreken van de oude kerk in 1861, werden de grondvesten van een kapel van 4 m. op 6 m., uit de 7e eeuw dagtekenend, gevonden (De Potter, Herdersem, p. 25). Wat hiervan

waar is, kunnen wij onmogelijk nagaan. Wij veronderstellen evenwel, dat het best mogelijk sporen van een Karolingisch kerkje waren, zoals wij er persoonlijk te Neder-Heembeek en te Muizen konden opmerken. De afmetingen schijnen hierop te wijzen.

HET VERDER VERLOOP.

Wanneer wij de eerste officiële berichten over de parochie opvangen, staan deze in verband met de heren van het dorp. De oudst gekende onder hen is Herebrandus de Harddingeshem, getuige in de stichtingsoorkonde van de abdij van Affligem in 1086. Deze mag alsdan gerekend worden onder de voornaamste edelen van West-Brabant. Het blijkt dat de stichting van de nieuwe abdij grote indruk op hem moet gemaakt hebben, daar hij er in 1093 zijn intrede deed.

Beda Regaus schrijft hierover : « Non invenio quandonam et a quo datum illud altare, sed anno 1119 modo confirmatum est sub nomine de Ardinensem a Callixto II et dubium non videtur quin ab anno 1093, quando Domini ibidem facti sunt monachi ». Over Heribrandus wordt heel wat verteld in de annalen van de abdij van Affligem. Beda Regaus wijdt verscheidene bladzijden aan het wonderlijk voorval van de intrede van deze ridder. In een droom ertoe aangemaand, verliet hij de wereld in 1091 en toog in volle ornaat naar de abdij, waar hij aan de wereld vaarwel zei en zijn goederen in en buiten Brabant, zelfs in Zeeuws-Vlaanderen gelegen, afstond. Het moet wel zijn dat de intrede van deze ridder heel wat ophef heeft gemaakt, opdat de verbeelding der kronijkschrijvers zodanig op drift zou gaan (Beda Regaus, Hafflig. Illustr. t. I, p. 7 & sq.).

Schrijver is dus de overtuiging toegedaan dat Heribrandus rond 1093 zijn eigen kerk mede bracht. Een officiële akte over die overdracht is niet gekend, alleen de confirmatiebrieven van paus Callintus II uit 1119 en paus Eugenius III uit 1147. (De Marneffe, o.c. p. 48-51 en 121-123 - Beda Regaus, Bona p. 191).

Wij menen dat schrijver de waarheid zegt, daar het in de zeden van de tijd lag ter gelegenheid van de intrede in het klooster een **dos** mede te brengen. Indien het personaat van Herdersem zonder akte aan de abdij van Affligem is gekomen, dan kan zulks alleen langs die weg geschied zijn. Dit moet, ons inziens, vóór 1105 geschied zijn, toen de altaria van Moorsel en Wieze aan de abdij werden geschonken. Indien Herdersem alsdan nog een Eigenkerk was, ware ze terzelfder tijd overgedragen geworden, daar zij logischer wijze tot hetzelfde complex behoorde. Indien de overdracht na 1105 plaats vond, moesten wij er een akte van bezitten, daar het archief van de abdij uit de 12e e. zeer goed bewaard werd en zulkdanige stukken voor haar van groot belang waren. 1093 zal dus wel het juiste jaar zijn. Dit wordt anderzijds bevestigd door de verdeling van de tiende. De abdij heeft er drie delen van, de pastoor het laatste vierde. Alle tienden berusten dus sinds de oudst gekende tijden in de handen van de patronus en van de bedienaar. De heren van Herdersem brachten dus gans hun deel mede bij hun intrede in het klooster.

Herebrandus bracht niet alleen geestelijke goederen mede, maar

gans zijn erfdeel. Dit lag geheel in de lijn van het toenmalig ridderschap, dat in een opwelling van godsdienstzin have en goed en zichzelf aan de Heer wijdde. Van hem komt ook het bekend « **Monnichhof** » onder Herdersem, wijk Hoogstraat gelegen. Beda getuigt er over : « Het Monnichhof met bogaert, hoplochting, vijver, wijnbocht (1) ende den besloten bocht, 3 bunder, 1 dagwand en 66 roeden. Iste curtis est ex antiquissimis, ante annum 1100, incepta ex bonis ab Herebrando Domino collatis, ubi abbas Fulgentius monachos instituit. Magister curtis erat frater monasterii. (Beda Regaus, Bona, p. 194).

Ten gevolge van al deze bezittingen te Herdersem — Beda noemt niet minder dan 47 percelen, grote en kleine (Bona, p. 145-147) — liet de abdij er steeds een rechtstreekse invloed gelden, die vooral sterk was in de 12e en 13e eeuw, toen verscheidene monniken, later vervangen door fratres, ter plaatse verbleven. Ook de nabijheid van de abdij speelde hierin steeds een grote rol, zodat de Affligemse monniken er tot aan de Franse Omwenteling in grote ere bleven.

Naast de abdij behielden ook de heren van Herdersem er steeds medezeggenschap. Over de onmiddellijke opvolgers lezen wij bij Beda het volgende : « 1086 Folvardus et Godescalcus, filii Herebrandi. Ingelbertus de Calverstert, frater Herebrandi, de quorum tota familia vide nostros Annales, quorum vita ibidem etiam descripta. » Inderdaad talrijke diploma's uit de eerste helft van de 12e eeuw getuigen over de invloed van al deze heren te Affligem. Ongetwijfeld trok ook de parochie haar nut uit deze buitengewoon goede gesteltenis van haar heren.

Verder zijn in de annalen van Affligem nog gekend : Gerardus de Hardinchem, 1145; Everelmus de Hardixem, 1151, die tussenkomt ter gelegenheid van de gift van een deel tienden aan de abdij door Gerardus de Gohi, die Benerus van Moorsel had afgenomen. (Beda Regaus, Bona, p. 192; - De Marneffe, o.c., p. 132-133).

Godefridus de Hardissem; Gerardus, filius ejus, 1176; Godefridus de Hardigsem, 1186; Godefridus de Hardinsem, 1212.

Ook de abdij van Vorst had in de 12e eeuw van de vrijgevigheid van de heren van Herdersem genoten. Nadien, in 1221 wisselde zij al haar goed uit met Affligem. Aldus bleef Affligem er alleen meester.

Ten jare 1218 kwam nog een ander aanzienlijk deel goederen aan de abdij vanwege Balduinus de Landeghem, een verwante van voornoemde heren. Deze bevestigt alsdan « totam terram in Herdincsem, quam pater meus Henricus fratribus Haffligemensibus in eleemosynam dederat. » (Beda Regaus, Bona, p. 195). Alleen met Adam de Herdinxem had de abdij moeilijkheden in 1235. Beda vertelt hierover : « Adam de Herdixem, qui varie nos vexavit, sed mense Novembri 1257 arbitri, ex urtaque parte assumpti, definiverunt quod Haffligemum neque de terris, neque de proventibus eorumdem, sive eas colat, sive aliis encollendos tradat, debeat solvere aliquas garbas (dominicales garbas) Adae militi, neque ejus pratere Item quando Haffligemum vult placetare cum suis hospitibus (mansionariis,

(1) Dit wijst op de wijnbouw in onze streken in de 13e - 14e - 15e eeuw.

signum, quod tunc nondum haberimus scabinos) potest diem placiti, et solutionis reddituum proclamare in ecclesia de Hardinxhem vel per Magistrum curtis (qui erat monachus), vel per presbyterum dictae parochiae, vel per custodem Item arrectatio mobilibus in nostris allodiis et in curti nostra non spectat ad Dominum loci, sed ad nos. »

Dit stuk is van groot belang omdat wij hierdoor de rechtstoestand van het domein van de abdij Affligem kennen. Het bestaat uit twee afzonderlijke delen : de allodia, de eigen vrije goederen en de **curtis,** het hof. In de allodia heeft de heer vanzelfsprekend niets te zeggen en betwist het ook niet. In de **curtis** beweerde hij zekere rechten te hebben op roerende en onroerende goederen uit hoofde van zijn heerlijk recht als heer van Herdersem. Dit wordt afgewezen zowel voor wat betreft de **placita** of rechtszittingen als voor zijn aanspraken op het **beste cateil** bij overlijden.

Bovendien merken wij op dat de **curtis** van de abdij onder eigen beheer staat, nl. beheerd wordt door een **magister** of **hofmeester,** een monnik uit de abdij, die rechtstreeks beheer heeft over de laten, zonder tussenkomst van een schepenbank. Dit schijnt ons eerder een uitzonderlijke toestand te zijn, waar later aan verholpen wordt door de oprichting van een schepenbank, wanneer de **hofmeester** uit eigen midden verdwijnt. Uit dit stuk blijkt ook o.i. dat de hofmeester in het beheer bijgestaan wordt door de pastoor en de koster van de parochie. Dit alles wijst er op dat de **curtis** van de abdij niet opgaat tot een oude rechtsvorm, maar eerder een creatie is van Affligem zelf, die haar goederen te Herdersem, verworven van de heren van het dorp, geconcentreerd heeft in een nieuw hof. Van zekere vrijheden, normaal toegestaan in zulk abdijdomein, is er nog geen spraak. De oude toestanden van de laten bleven behouden zonder enige verruiming. Daardoor meende Adam van Herdersem voorzeker nog enige aanspraken te mogen laten gelden.

Van dezelfde Adam, heer van Herdersem, bezitten wij nog een ander stuk over een overeenkomst met de abdij van Affligem. Ook hier blijkt hij zich niet gewillig onderworpen te hebben aan de eisen van de abdij, die als hoofd van de parochie toezicht had, niet alleen op de parochiekerk, maar ook op de in de parochie opgerichte kapellen.

Beda Regaus schrijft dienaangande (Haffl. Illustr., I, p. 633; - cf. eveneens R.A.K.A., Cartularium van Affligem (1456), nr. 4623, f. 34r) :

« ... Adam de Herdinxhem miles,... notum facio quod cum reverendius pater Nicholaus... Camerencis episcopus mihi concesserit... ut in curia mea habeam capellam in qua per capellanum meum **salvo** jure **matricis ecclesiae** et patroni ejusdem loci faciam divina celebrari dummodo tam locus in quo capella sita sit, mundus sit et honestus, prout paemissa in litteris dicti episcopi plurius continentur : et dicta curia mea sita sit in parochia de Herdinxhem, in qua venerabilis pater abbas Haffligemensis, qui jus patronatus ibidem obtinere dijnoscitur, mihi concesserit, ut juxta tenorem dictarum

litterarum dicti episcopi in dicta capella divina faciam celebrari, quamdiu jus dicti matris ecclesiae et suum in praemissis conservabitur illa usum, et non-ultra, et quamdiu capellanus in dictam capellam instituendus, per ipsum tam quam per patronum loci, seu ad praesentationem ipsius in ipsam capellam instituetur. Ego Adam beloof plechtig deze overeenkomst te aanvaarden en door mijne nazaten te doen onderhouden. »

Ook deze akte is van belang. Wij merken duidelijk dat de abdij prat gaat op de titel « **matria ecclesiae** », moederkerk. Zij staat aan Adam van Herdersem wel toe een eigen kapel met bedienaar te bezitten in zijn kasteel, maar dan onder het toezicht van de patronus, de abt van de abdij. Dit is normaal, maar toch enigszins vernederend voor de heer, wiens voorzaten zoveel voor de abdij hebben gedaan. De abdij schijnt ons zeer streng te zijn tegenover de nazaten van haar grote weldoeners.

Ook van dezes opvolgers, Cornelius de Hardinxhem (1264), Meiso de Herdinchem (1294) en zijn vrouw Maria, en Willem de Hardincxhem (1341) kennen wij verscheidene oorkonden in verband met giften en overeenkomsten met de abdij.

Samenvatting. Alhoewel wij ons hebben beperkt tot het vermelden van slechts enkele akten en feiten in verband met de abdij en de heren van Herdersem, toch menen wij er met nadruk te moeten op wijzen dat al wat geschied is te Herdersem vanaf het einde van de 11e eeuw tot in de 14e eeuw, een rechtstreeks verband houdt met de abdij en de heren van Herdersem. Beide zijn onafscheidbaar. Wie Herdersem denkt, denkt Affligem en omgekeerd.

Wij kunnen ons niet ontdoen van de indruk dat Affligem gedurende twee eeuwen nauw verbonden is geweest met het ridderlijk geslacht van Herdersem, dit vooral in de beginperiode. Vele graven en hooggeplaatste personen nemen de abdij onder haar bescherming, maar doorheen de lange lijst van begiftigers komen de ridders van Herdersem immer naar voor. Zij zijn onafscheidbaar van de abdij. Herebrandus de Hardigesheim, de oudst gekende van het geslacht, treedt reeds op als getuige in de stichtingsakte. Hij treedt met zijn ganse familie zelf in het klooster in 1093 en brengt have en goed mede. Zoals wij reeds vermeldden trad hij in volle wapenrusting in het klooster na een wondere droom. De annalen verhalen zijn intrede in kleurrijke stijl. Hij is de rechterarm van de stichter-abt Fulgentius. Welke zijn juiste rol is geweest weten wij niet, maar toch kunnen wij ons niet van de indruk ontdoen dat hij een medestichter van Affligem is geweest en de abdij hem wellicht meer is verschuldigd dan tot heden werd aangenomen. Het kontact tussen Herdersem en Affligem is te intensief en lang om aan de heren van Herdersem geen voorname rol tijdens de beginperiode toe te schrijven. Daarenboven zien wij dat **het Monnikhof** te Herdersem als een model van uitbating in rechtstreekse regie geldt, zoals het hof te Amelgem voor de abdij Grimbergen. Herdersem is ook in die periode de aanlegplaats op de Dender voor de ganse ekonomische en strukturele bedrijvigheid van de abdij. Aldaar worden de schepen gelost

voor het bouwmateriaal en de goederen, die zowel van uit Zeeland en Engeland komen. Wij denken hier aan de wol, die aangebracht wordt uit de uitgestrekte bezittingen van buiten de grenzen en die in die tijd een rijke bron van inkomsten daarstelde in verband met de lakenhandel in Vlaanderen en Brabant, aan wiens grenzen de abdij was gelegen.

Niettegenstaande al deze feiten en dokumenten tot heden nog niet werden samengebundeld en bestudeerd, toch menen wij dat de rol van Herdersem en zijn heren, die ontegensprekelijk tot een zeer voornaam ridderlijk geslacht behoorden, veel belangrijker is geweest dan wij tot heden konden vermoeden. Daaruit volgt dat Herdersem door zijn heren in de 10e - 11e en 12e eeuw een zeer voorname plaats mag innemen in de geschiedenis van deze streek.

Voegen wij er ten slotte aan toe dat, niettegenstaande de heren van Herdersem de indruk geven geheel hun patrimonium aan de abdij te hebben geschonken, er steeds tot in de 14e eeuw een tak overblijft, die toch voldoende bezittingen overhield om de naam van het geslacht voort te zetten.

Slotsom. Door deze enkele gegevens menen wij enigszins recht te laten wedervaren aan een belangrijk geslacht in deze streek.

* * *

Over de algemene toestand van de parochie kunnen wij oordelen door de taxatiën. In de oudste pouillés van het begin der 14e eeuw staat zij aangeschreven voor XIV pond en een kapellanie voor 8 pond, d.i. de rang van een ecclesia media. (Reusens, o.c., p. 130).

DE KAPEL VAN ONZE-LIEVE-VROUW TER LINDEN.

De oorsprong van deze kapel intrigeert ons. Wij vragen ons af of wij niet te doen hebben met een vervallen kerkje of met een bedevaartkapel.

De Potter verhaalt dat de plaatselijke legende wil dat Sinte Goedele er begraven werd. De kapel zou uit de 12e eeuw dagtekenen en aan een nog oudere opgevolgd zijn. Hetgeen wij met zekerheid weten resumeert zich tot het volgende. In een schepenakte van 1473 is er spraak van « de proviseurs der kapel van Onze-Lieve-Vrouw ter Linden te Herdersem. » In 1491 beloofde Jan van Hellebroeck « als capellemeester ter goeder rekeninghe te betalen Hendric de Smet als capelleman, XI st. gr. te Belokenen Paschen eerstcomende. » (Schepenbank van de stad Aalst, 1491-1492, p. 121).

In 1892 ontdekte men in de kapel een muurschildering van 1474 en de kruisen van de wijding der kapel.

De kapel bestaat nog heden te midden van het Kapelleplein, op 10 minuten van de parochiekerk, te midden van de weg van Aalst op Dendermonde. Naar de stijl dagtekent zij uit de 15e eeuw.

Gelet op haar ligging, te midden van een oude weg, waar enerzijds een andere weg, over de wijken Broekstraat en Boskant, Moorsel met Herdersem verbindt en anderzijds wat verder op een weg die naar het kasteel te Ham loopt, zijn er wel enkele elementen aan-

wezig om er een zeer oude oorsprong aan toe te schrijven. Het komt ons nochtans waarschijnlijker voor haar oorsprong tot de 13e eeuw en zeer waarschijnlijker tot de 14e eeuw te laten opklimmen. Eerstens hebben wij de naam zelf: « ter Linden » of « ten Beldeken », die wijst op een beeld dat aan een oude lindeboom hing die op de splitsing van twee oude wegen stond. Het einde van de 13e eeuw en de eerste helft van de 14e eeuw was nu een zeer gunstige periode voor het verspreiden van de godsvrucht voor Onze Lieve Vrouw en het oprichten van kapellen te Harer ere. Tweedens, in de oudste pouillés wordt geen **capella** vernoemd. Wij menen derhalve dat het een begankeniskapel is, die in de 14e eeuw werd opgericht ter plaatse waar voortijds aan een linde een O.L. Vrouwbeeldje hing. De godsvrucht van de bewoners zorgde voor haar dotatie, zodat tot de oprichting van een kapelanie met eigen bedienaar en proviseurs kon worden overgegaan. Indien er voordien een villakerkje bestaan had, hadden wij er zonder twijfel littekens van gevonden, zoals bv. het begrafenisrecht.

De Potter beweert dat de reeds geciteerde akte van 1258 betrekking zou hebben op de O.L. Vrouwkapel. Wij menen dat schrijver een vergissing begaat, daar er duidelijk gestipuleerd wordt « ut in curia mea habeam capellam », d.i. in mijn hof, mijn kasteel. De O.L. Vrouwkapel bevond zich echter daarbuiten. Misschien ging het beneficium ervan in latere tijden naar deze kapel over. In elk geval, in 1603 werd de kapelanie van het kasteel met de parochiekerk geuneerd.

Naast deze kapel zijn er te Herdersem nog talrijke andere kapellen uit latere tijd. De bijzonder vereerde heiligen zijn Sint Antonius en Sint Elooi. De eerste is de bijgevoegde parochiepatroon. Hij heeft een eigen begankenisdag. Ook Sint Elooi stond er steeds in grote ere.

Samenvattend kunnen wij wat volgt over Herdersem als parochie getuigen. De parochie ontstond in de 9e eeuw als villakerkje, afhankelijk van Moorsel. In de 11e en 12e eeuw kende de parochie een bijzonder vermaard plaatselijk riddergeslacht, dat én de abdij van Affligem én de parochie begiftigde. Van deze ridders kreeg Affligem het personaat van de parochie. Meer dan in welke andere parochie liet de abdij er haar invloed gelden en bewaarde er tegenover de heren zelf zorgvuldig haar voorrechten.

DE BEDIENING.

De bediening werd er steeds waargenomen door seculiere priesters, voorgesteld door de abdij van Affligem. Alleen bij de benoeming van de kapelaan van Onze-Lieve-Vrouw ter Linden liet zij het voorstellingsrecht aan de heer van de plaats. Uit de 12e en 13e eeuw zijn ons slechts twee namen van bedienaars gekend, namelijk Belduinus en Arnoldus. Balduinus is getuige in een oorkonde van 1264. Hij tekent « Balduinus, presbyter de Herdinxhem ». (Beda Regaus, Bona,

p. 191). Door deze oorkonde schenken Meiso de Herdinchem, diens vrouw Maria en zoon Arnoldus 2 bunder land aan Affligem (Beda Regaus, ibid.). Arnoldus tekent in 1290 « Arnoldus, investitus de Herdixem » en in october 1291 « Arnoldus, presbyter curatus de Herdinchem ». In 1294 lezen wij « Dus. Arnoldus, sacerdos et curatus ecclesiae de Herdinchem. Ibidem vocatur etiam Arnulfus et dicitur cum fratre suo Francone, sacerdote, Meisonis de Herdinchem et Mariae uxoris suae. » (Beda Regaus, Bona, p. 191). Uit 1329 is ons Egidius Doede, geboortig uit St.-Ulrikskapelle, bekend. (Beda Regaus, ib.). Van 1474 af volgt een omtrent volledige lijst van pastoors.

HET PATRIMONIUM.

Hierover kunnen wij weinig mededelen uit de oudste tijden. Alleen de toponymie geeft ons inlichtingen. Zonder twijfel behoren de Cruyscauter, de Sieckhuyscauter, de Kerckhofcauter tot het oorspronkelijk dotatiegoed van de parochie : de Cruyscauter en Kerckhofcauter als deel van de kerk, de Sieckhuyscauter als deel van de arme. In de Cruyscauter vinden wij nog later verscheidene percelen Kercklant. Op de Sieckhuyscauter « plach 't Sieckhuys te staen ende was sich uytstreckende over beide syden vanden cauter, gaende van den Cruyscauter, commende aen 't Cappelrijegoet van Herdersem. » De bezitters van dit goed hadden de leenverplichtingen van de dode hand en het beste kateel. Zeer waarschijnlijk gaat het hier over percelen door de heren van Herdersem ingepalmd.

Een oud curegoed is voorzeker de Papesyp en het Curevelt.

Over de tienden kunnen wij eveneens kort gaan. Door de giften van de heren van Herdersem had de abdij reeds in de 12e eeuw gans het tiend in handen. Hiervan hief zij zelfs de drie vierden en de pastoor het laatste deel. Door een twist uit 1608 vernemen wij dat de kerk van Herdersem er een eigen tiend, « de Lieve Vrouwtiende » geheten, hief. De abdij van Affligem had getracht dit in te palmen, doch, steunende op oude stukken, wisten de heer en de kerkmeesters zich te verdedigen en wonnen het pleit. (Beda Regaus, Bona, p. 193).

J. Verbesselt.

DANK !

De redaktie van « Het Land van Aalst » dankt dr. **H. Vangassen,** die wegens gezondheidsreden het voorzitterschap van onze vereniging moet afstaan, om de toewijding en zorg waarmee hij gedurende 9 jaar de heemkundige vereniging heeft geleid en hoopt dat hem nog vele jaren worden gegund om door zijn waardevolle bijdragen ons tijdschrift te steunen ! Anderzijds dank en hartelijk welkom aan de heer **Fr. Courteaux,** die werd bereid gevonden de taak van voorzitter te aanvaarden en wiens toewijding in « Aalsters Kultuurschoon » voldoende bekend is, om ook voor « Het Land van Aalst » het beste te laten verhopen. Ad multos Annos !

De redaktie.

HET KARMELIETENKLOOSTER TE BOTTELARE

INLEIDING.

De Geschoeide Karmelieten of Lieve-Vrouwe-Broeders van de Oude Observantie, die de profeet Elias als stichter, vader en leider vereren, naar de levenswijze van de kluizenaars van de berg Karmel, kwamen in 1240 naar Europa over en volgden de Regel van de H. Albertus, met de verzachtingen door de pausen Eugenius IV, Pius II en Sixtus IV ingevoerd, naast hun eigen Constitutieën.

Deze Lieve-Vrouwe-Broeders kenden in België en Nederland een merkwaardige uitbreiding. Na de stichting te Brussel in 1249, vestigden ze zich bij Mechelen te Neckerspoel in 1254 en in de stad in 1304; ze stichtten een klooster te Ieper in 1264, te Brugge in 1265, te Gent in 1387, te Tienen in 1372, te Aalst in 1411, te Edingen in 1433, te Geraardsbergen in 1466, te Antwerpen in 1493 en te Liedekerke in 1497.

Vanaf de hervorming door de grote H. Theresia van Avila ingevoerd in 1597, werden de Geschoeide Karmelieten van de Zuid-Nederlanden, gescheiden van de Franse Provincie en vormden de « Provincia Belgica ».

Nieuwe kloosters ontstonden, te Leuven in 1615, te Boksmeer in 1652, te Nieuwpoort in 1657, te Waver in 1663, te Bottelare in 1667 en te Munsterbilzen in 1672.

Om reden van taalverschil werd in 1652 een gedeeltelijke, en in 1659 een volledige splitsing doorgevoerd in twee Provincies, zodat de Vlaamse 17 mannelijke en 5 vrouwenkloosters telde en de Waalse 9 kloosters.

Op het einde van de XVIII[e] eeuw, bij de afschaffing door de Fransen, telden de Vlaamse huizen 234 paters en broeders (1).

De Orde heeft aan de kerk een menigte mannen van geleerdheid en heiligheid geschonken; in de geschiedenis van de Nederlandse bisdommen ontmoeten we zeven Karmelieten als bisschop of als hulpbisschop, o.m. te Kamerijk, te Luik, te Utrecht enz.

Over het klooster van Bottelare, dat niet als prioraat, maar als vicariaat was ingericht, is weinig gekend; oorspronkelijke bronnen hielpen ons rijkelijk om deze korte schets op te maken, die van groot nut kan zijn voor de geschiedenis van het dekanaat Oordegem, van het religieus leven in de bisdommen Mechelen en Gent, vooral op pastoraal gebied. Tevens is het een bijdrage voor de geschiedenis van de grote Orde van de berg Karmel in Vlaanderen.

(1) **J. Van Rooij,** *Carmelieten,* in Kath. Encyclopedie, Amsterdam, 1934, dl. VII, col. 38.
Kan. P. Claessens, *L'Ordre du Carmel,* in Précis Historique, Brussel, 1882, blz. 30 en volg.

HOOFDSTUK I.

DE LANDELIJKE DEVOTIE TOT DE H. MOEDER ANNA TE BOTTELARE OP HET EINDE VAN DE XVIIe EEUW.

De eerste kerk van Bottelare was toegewijd aan de H Martinus. Deze stichting klimt op tot de 12e eeuw. In 1108 gaf Odo, bisschop van Kamerijk de altaren van Merelbeke, Schelderode en Bottelare aan de Sint Pietersabdij van Gent (1). Dit bezit werd in 1187 nogmaals door Paus Urbaan III bekrachtigd.

Te Bottelare was ook sedert onheuglijke tijden een kapel (2),

---

(1) Gent R.A. Charters der Sint Pietersabdij.
« In nomine sanctae et individuae Trinitatis. Ego Odo per Dei miserationem Cameracensium episcopus, omnibus Christianis salutem et gloriam sempiternam. Si Salvator Noster Jesus Christus sanctam fundavit ecclesiam, quod est cum dicat « tu es Petrus et super hanc petram edificabo oecclesiam meam, » tunc ad ipsius exemplum, multum laborare debemus, ut ipsa per nos crescat, semperque in melius augmentetur. Audivimus itaque preces domni abbatis Sigeri, prioris Gozelmi, domnique Ansboldi prepositi, ceterorumque venerabilium fratrum in caenobio beati Petri apostolorum principis in loco Blandiniensi monachilem vitam agentium et pro salute nostra nostrorumque predecessorum, altaria sua que per personas tenebant, amodo eis canonice et absque personis libera in perpetuum possidere, concidemus : altare scilicet de Merlebeca cum appendiciis suis, Rothen et Botelar, altare de Holthem, altare de Materna, altare de Boshut, cum appendicio suo Nigella. Hac quidem conditione, ut abbas vel prior monasterii synodos Cameracensis episcopi custodiat, juraque pontificalia per singulos annos episcopo, sive ministris ejus absque ulla contradictione persolvat; sacerdotes vero eorumdem altarium de manu episcopi vel alicujus ministri sui curam animarum accipiant, neque eapitolla archydiaconi, aut decani sui observare contradicant. Si quis ergo huic nostro decreto contraire temptaverit, hunc auctoritate Dei ejusdemque apostoli Petri et nostra a corpore sanctae Matris ecclesiae sequestramus et ne in futuris temporibus aliqua occasione deleatur nostri sigilli impressione subsignavimus. Ad hujus autoritatem privilegii confirmandam, testes advocantur idonei. S. Fulgentii, abbatis Affligemiensis. S. Taneradi, abbas Eham. S. Esnellardi abbatis de Geraldimonte. S. Rodulfi archydiaconi. S. Teodorici archydiaconi S. Anseli archydiaconi. S. Everardi archydiaconi. S. Goisfridi sancte Mariae canonici. S. Gerardi similiter canonici. S. Lamberti canonici. S. Mazeloni canonici. S. Segardi decani. S. Riberti subdecani. S. Alberonis Rotnacensis canonici. Factum est hoc anno dominice incarnationis MCVIII[o], indictione 1a, predicti vero pontificis anno tertio. Salus, honor et gloria omnibus christianis. Amen. »

(2) **A.J. D'Hanins,** *Het leven van de glorieuse matrone Ste Anne, moeder van de Alderheiligste ende onbevlekte Maget ende Moeder Gods Maria, gevierd te Bottelare,* Gent, 1663, gedrukt bij Boudewijn Manilius :
« Als in voorleden tydt, in 't dorp van Bottelaer
» M'en quaelyk noch een huys oft schuer en wiert gewaer,
» Als daer schier anders niets als distels, doornen, braemen,
» En cruyden sonder heyl uit d'aerd gesproten quamen,
» Een cleyn capell' alsdan daer stondt ter zelver tydt,
» Die tot sint' Anne lof en eere was ghewydt :
» Waerin dat zy alsdan gheviert wiert en aenbeden :
» Midts 't Beeldt mirakuleus ('t welck wordt besocht als heden
» In haere nieuwe kerk), in die capell' dan stondt,
» Daer menig cranck persoon zeer dikwyls wiert gesondt
» Door bystandt van sint Ann', zoo dat verscheyde lieden
» Alsdan van verr' en wydt hunn' jonst daer quaemen bieden
» En storten hun ghebedt... »

waarin het beeld van de H. Moeder Anna vereerd werd. Over de stichting en de afbraak van de oude Sint Annakapel is ons evenwel niets bekend.

De toeloop van volk was zo groot dat de geestelijke overheid besloot het beeld naar de parochiekerk over te brengen. Van dan af groeide het aantal pelgrims nog meer aan. Tot allergrootste voldoening ontving op 26 augustus 1619 Joannes Van Lekeburne, pastoor van Bottelare, uit de handen van Monseigneur Boonen, op dat ogenblik, bisschop van Gent, de reliek van de H. Moeder Anna (3).

Diezelfde Monseigneur Boonen, nu als aartsbisschop van Mechelen, stichtte in 1626 in de kerk van Bottelare, de aartsbroederschap van Jezus, Maria en Anna (4). In hetzelfde jaar werd de broederschap bekrachtigd door de Paus (5).

Door de stichting van dit aartsbroederschap en het aanwezig zijn van de reliek van de H. Moeder Anna, nam de stroom van pelgrims toe. Monseigneur Triest, bisschop van Gent, (Bottelare behoorde dan aan het aartsbisdom Mechelen) zond een brief aan al zijn diocesanen en kloosterlingen, om hen op te wekken tot de verspreiding der verering van de H. Moeder Anna te Bottelare. Deze oproep werd beloond : verscheidene giften en stichtingen werden aan de kerk van Bottelare gedaan (6).

Bottelare werd een van de belangrijkste bedevaartplaatsen in Vlaanderen (7) en de broederschap van de H. Moeder Anna te Bottelare was het bloeiendste van heel België.

In de heden nog bewaarde registers van de broederschap uit de jaren 1640-1758 (8) vonden wij de namen van de bisschoppen van

---

(3) **R. Van der Linden,** *De verering der H. Moeder Anna,* Jaarboek van de Zottegemse Kulturele Kring, 1952-1953, blz. 50-59.

(4) Het « Boeck van het Weerdich Broederschap Maria, IHS, Anna » in zeer mooie lederen band met goudstempel. In het midden op de bladspiegel Maria en Anna onder een baldakijn in een stralenkrans. Op de keerzijde staat Anno 1626.

(5) De bekrachtigingsoorkonde berust in kerkarchief van Bottelare in de pastorij. Zie ook **R. Van der Linden**, opus. cit., blz. 52.

(6) Bij notariële akte van 19 april 1644 gaf Karel Sersanders, edele van Gent en heer van Woestijne, aan de kerk van Bottelare een rente van 6 gulden 5 stuivers per jaar, en een andere van 40 pond 3 schelingen en 6 groten, om een zilveren lamp te doen maken, waarop de wapens van de schenker en zijn vrouw zouden aangebracht worden. Deze lamp moest voor het mirakuleus beeld van de H. Anna opgehangen worden. Met de interesten moest de lamp van olie voorzien worden. Sersanders schonk aan de kerk van Bottelare ook nog een koperen lamp.

(7) **G. Celis,** *De bedevaartplaatsen in Oost-Vlaanderen,* Gent, 1914, blz. 30-32.
E. Tordeur, *Liste systematique de toutes les Eglises et chapelles de Belgique,* in Jaarboek Oudh. Geschiedk. Verbond van België, V., 1889, blz. 68 en volg.
J. Vermeulen, *Oostvlaamse Zanten,* XII, 1937, blz. 116-117; XIV, 1939, blz. 140-147; XV, 1940, blz. 82 en volg.
Volkskunde, N.R., III, 1943, blz. 140-147.
L. De Fraeye, *Deerlijk en Bottelare,* in Biekorf, 1957, blz. 178.

(8) Kerkarchief, Pastorij Bottelare.

Gent, Doornik en Ieper, van de abten van de Sint Pieters- en de Baudelooabdij te Gent, van de abten van Drongen, Vormezele, Veurne en Ename, van eên groot aantal kanunniken van al de bisdommen van België, van kloosterlingen uit alle orden van Vlaanderen, Brabant en Noord-Brabant, onder dewelke de abdissen van Ter Hagen te Oost-Eeklo, te Gent gevestigd met al hun kloosterzusters; verder een groot aantal edellieden en vele geestelijke en wereldlijke persoonlijkheden uit die dagen.

In 1641 was werkelijk de kerk te klein geworden om de biddende menigte te bevatten en besloot de gemeente tot vergroting van het kerkgebouw (9). De inwoners van Bottelare en Schelderode vragen samen met hun pastoor de verbouwing van hun kerk aan (10).

In oktober 1642 (11) krijgt de kerkfabriek van Bottelare de uit-

---

(9) **J. Tollenare,** *De godsvrucht tot de H. Moeder Anna,* Gent, 1858.

(10) Kerkarchief, Pastorij Bottelare: « Philips, by der gratien Godts, coninck van Castillien, van Leon, enz. doen te wetene, dat wy ontfanghen hebben d'ootmoedighe supplicatie ende requeste van pastoor, kerckmeesters ende notabele van de prochie van Bottelaere, binnen onsen lande van Aelst, inhoudende dat midts de groote devotie ende besoeckinge, die daer is geschiedende binnen de kercke der voors. prochie, ter eere van de heylighe moeder Ste Anna, ter oorsaecke van de beneficien ende mirackelen, die de pelgrims ende goede lieden door d'intercessie van de selve heylighe degelyx syn ontfangende, zy ter eeren Gods ende tot vermeerderinghe van synen dienst ende devotie geerne souden vermeerderen heurlieder kercke alleszins nauw ende klein, ... »

(11) Kerkarchief, Pastorij Bottelare:

1) Vraag om bekrachtiging van het octrooi van 1642: « Supplieren ootmoedilijck pasteur ende kerckmeesters mitsgaeders notable van de prochie van Bottelaer hoe dat syn majesteit ghenegher wesende tot vervoorderyen van het opmaecken van de nieuwe kercke aldaer begonst te maecken ter eeren van de H. Moeder Anna bij octroije van XXen October 1642 aen de supplianten gheconsenteert heeft de wassen kerssen ende figuren dienende tot oblatie ter eeren van de voors. H. Moeder Anna te doen vercoopen ten profeijte van de selven kercke: bij persoonen daertoe te stellen ter exclusie van alle andere volghen de copie autentique van selve octroije hierbij gevoeght. Van welcke vercoopinghe tot noch toe rekeennijn gedaen sijn ten profijte van selve kercke met bewint dat dezelve niet bastant en can wesen tot opmaecken van de selve kercke, ter oorsaken dat andere op pretext van was te vercoopen niet dienstich tot de geseyde oblaten soo dat ter cause van t' voorseyde octroij seer luttel profeijt commen voor de voors. kercke. De selve kercke niet en can volmaeckt worden al ist dat die aldaer nochtans noodich is ter respecte van den grooten concurs van volck ende de groote devotie aldaer geschiedende daer toe d'eaude kercke niet bestant en was en hetzelve concurs van volck te connen ghedient worden daeromme de supplianten hun ondermael keeren tot sijne majesteit. Biddende den selve believe ghedient te sijne tot advencement van de voors. kercke ende te doen effermieren van ... 't voors. octroij te ghelijck te verbieden tsij insetenen van de selve prochie ofte andere afsetene binnen tvoors. Bottelaer van daer eenighe was te moeghen vercoopen niet meer bij publique winckel ofte craem te stellen ten waere met consente van supplianten ende ten behoude van de voors. kercke op sulcke boete als sijn majesteit sal believen te arbitreren ende van confiscatie van selven wasse tot behoude van de voors. kercke. »

2) Verzoekschrift van Bottelare aan de keizer om de alleenverkoop van was: « Pastoor ende kerckmeesters van de kercke van Bottelaere bin-

sluitende machtiging was te verkopen, om met de opbrengst van deze verkoop bij te dragen tot afbetaling van hun kerk.

Door een schrijven van 23 juli 1660 verbood Koning Filip dat niemand, hetzij te Bottelare, hetzij één mijl in het rond, was mocht verkopen (12).

Reeds in 1642 was een belangrijk deel van de nieuwe kerk af; in december 1643 schonk Monseigneur Triest, bisschop van Gent, nog 100 pond gr. voor de vergroting van de kerk (13).

In 1663 was het werk voltooid. Een opschrift in de voorgevel van de kerk, waarschijnlijk aangebracht bij de voleindiging van de werken, draagt dit jaartal. Deze kerk was grotendeels het werk van de gebroeders Joannes Van Lekeburne, overleden in 1640 en Judocus Van Lekeburne, overleden in 1652 (voormalig pastoor van Lemberge), beiden achtereenvolgens pastoors van Bottelare.

Een grafschrift van deze gebroeders (14) getuigde dat Judocus de kerk zou volmaakt hebben en ook zeer veel samen met zijn broeder Joannes, zou hebben bijgedragen tot de verspreiding van de eredienst voor de H. Moeder Anna (15).

---

nen den lande van Roo... By requeste aen de Majest. ghepresenteert alhier t'hove ghesonden op advijs.
D'H.....rs ende souckers van Octroije verclaeren hun te consenteren ende gheen verder octroije te versoucken dan ten eynde gheene uitsetene noch insetene binnen de selve prochie en sullen vermoeghen wasse kersmackers winckel te stellen, was ut te hanghen ofte was te vercoepen ten dienste ende oblatie van de H. Moeder Anna aldaer seer vermaerdelijcken gheviert, ten sij met weete ende ghestelt synde by den voors. pastor ende kerckmeesters ende dat tot vervoorderijn ende het opmaecken van de nieuwe kercke alreede begonst end in deele ghemaeckt daer toe sy geen ander middel en hebben noch en weten te vinden ende die bij faute van dien altijt, onvolmaeckt mochte blijven, welck versouck teemael redelijck is ende favorable ende hunl. onder correctie niet en can worden ontseijt aengesin sonderlingen dat syn voorseyde majesteyt voor desen gratis ende octroije heeft verleent biddende mitsdin den hove believde favorabelijck. »

(12) Kerkarchief, Pastorij Bottelare: In 1660 moest H. Oste van Bottelare voor de baljuw van Bottelare verschijnen omdat hij tegen het verbod van de koning wassen kaarsen had verkocht aan een bedevaarster, en ook verschillende malen kaarsen in zijn winkel had te koop gesteld.

(13) Kerkarchief, Pastorij Bottelare: « opmaecken van de nieuwe kercke alreede begonts ende in de 1e ghemaeckt. »

(14) Grafschrift: « Staet een weinig stil, die hier voorby gaet, en ziet hier begraven de EE.HH. Joannes ende Judocus Van Lekeburne, broeders, eertyts pastoors deser kercke; den eersten heeft de devotie tot de H. Moeder Anna met grooten iever opgerecht; den anderen heeft deselve met ghedurigen arebeyt en goet leven zeer vermeerderd, en dese kercke byna volmaeckt.
Is dat gy een weldaet van de H. Moeder Anna, verhoopt, vervoordert met uwe milde handt 't gene aen dese kercke gebreeckt. Bidt voor de zielen Obiit Joannes VI aprilis MDCXL, aetatis LVI, Judocus I oct. MDCLII, aetatis LXIII. »

(15) Vele gegevens in dit hoofdstuk zijn ontleend aan de studie van Lic. **E.J.Roobaert:** « *Enkele archivalische toelichtingen tot de geschiedenis van een landelijke devotie op het einde van de XVIIe eeuw* », verschenen in Oostvlaamse Zanten, 33e jaarg., 1958, nr. 2.

HOOFDSTUK II.

DE STICHTING VAN HET KARMELIETENKLOOSTER TE BOTTELARE.

De bloeiendste periode van de verering van de H. Moeder Anna te Bottelare lag wel tussen 1626 en 1743. Reeds meer dan eens had de parochieherder van Bottelare aangedrongen bij de aartsbisschop van Mechelen om een grotere medehulp te bekomen. In 1641 nog stelde pastoor Judocus Van Lekeburne aan de aartsbisschop voor, de Paters Oratorianen te Bottelare te vestigen, om zo ten dienste van de pelgrims over een voldoende aantal priesters te mogen beschikken in het verrichten der goddelijke diensten en het toedienen van de Sacramenten. Hij stelde ook voor twee onderpastoors te benoemen, namelijk de Eerwaarde Heren Christoffel Loys van Wieze en Adriaan Van Damme, beiden priesters op het Seminarie. Of zijn vraag ingewilligd werd, staat niet vast. Alleen weten we dat er in 1654 één onderpastoor werd aangesteld en dat er na de dood van onderpastoor Joannes Holderbeke in 1743 te Bottelare geen onderpastoor meer was, daar de kerk de cijns van 100 fl. aan de onderpastoor niet meer kon uitbetalen (1).

Toch was de benoeming van een nieuwe onderpastoor onvoldoende, vooral wanneer de eredienst in 1663 in de nieuwe kerk aanving.

De goddelijke Voorzienigheid schonk echter een buitengewone hulp: Twee godvruchtige ouderlingen van Gent, Bertolf en zijn zuster Jozyne de Paix, vroegen in mei 1667 om te Bottelare een klooster voor 12 tot 15 Lieve-Vrouwe-Broeders of Geschoeide Karmelieten te mogen oprichten (2), tot wier onderhoud zij op de wijk Dries, een hofstede gaven met dertig bunder land en bossen, gelegen te Bottelare en in de omliggende gemeenten Munte en Scheldewindeke.

In mei 1667 geeft koning Karel daarop brieven van vergunning en amortisatie voor deze ontworpen fondatie (3).

---

(1) Bottelare, Genadeoord van de H. Moeder Anna, 1926.
Fr. De Potter en **J. Broeckaert,** *Geschiedenis der Gemeenten van Oost-Vlaanderen,* Gent, 1867, Vde deel, *Bottelare.*
Godsdienstige Week van Vlaanderen, 34e jaar, 1901, nr. 25.
R.A.G. Bisdom Gent, M. 31, Fonds Bottelare.

(2) Brussel, Algemeen Rijksarchief, Conseil Privé espagnol, 1120.
Le grand théatre sacré du Duché de Brabant, Den Haag, 1729; 2 delen; dl. I, pag. 368: le couvent des Carmes à Bottelaer.

(3) **Maraeus,** *Opera diplomatica,* IV, 335: « Charles par la grace de Dieu, roi de Castille, etc. à tous ceux qui ses présentes verront, salut.
» Receu avons l'humble supplication et requeste de Bertolf et Jossyne de Paix, frère et sœur, demeurants à Gand, contenant que pour advancer l'honneur de Dieu et le culte de Ste Anne, dont l'image miraculeuse est honorée au village de Bottelaere, diocèse de Malines, distante deux lieues de notre ville de Gand, et pour l'affection qu'ils portent à l'ordre de Notre Dame du mont-Carmel, ils ont l'intention de faire batir un petit couvent pour douze ou quinze religieux dudict ordre en la maison qu'ils possèdent audit Bottelaere et de leur donner vingt-huit ou trente bonniers de terres y situées pour leur subsistence afin que les dits re-

Spanje immers, omwille van zijn talrijke oorlogen, had veel geld nodig en wist alle middelen te gebruiken om de uitgeputte schatkist te vullen. Het stichten van een nieuw klooster had voor gevolg dat

---

ligieux puissent ayder le Pasteur et deux prestres et chapelains du même lieu à entendre les confessions des pelerins kui y accourent de toute part.

» Et comme les remonstrants ne peuvent faire les dicts fondations et donation, pour exécuter leur pieux dessein, sans nos prélables lettres d'octroy et d'amortissement, ils Nous ont très humblement suppliés, les leur vouloir accorder.

» Scavoir faisonsque Nous, ce que dessus considéré, inclinans favorablement à la supplication et requeste des dicts Bertolf en Jossyne de Plaix suppliants. Nous leurs avons par la délibération de notre très cher et feal cousin don Francisco de Merera et Cortereal, marquis de Castel-Rodrigo, de notre conseil d'Etat, etc., octroyé, permis, consenti et accordé, octroyons, permettons, consentons et accordons, en leur donnant congé et licence de grace especiale par les dictes patentes, qu'ils puissent et pourront sans aucunement mesprendre vers Nous, fonder et faire batir un petit couvent pour douze ou quinze religieux de l'ordre des Carmes Réformés, en la maison qu'ils possèdent au village de Bottelaere, et leur donner vingt-huit ou trente bonniers de terre y scitués, pour leur subsistence, afin d'y pouvoir assister le Pasteur et les chapelains, comme dict est.

» Auquel effet Nous avons pour Nous, nos hoirs et seccesseurs comtes et comtesses de Flandres, de nostre certaine science et authorité, amorty et amortisons la dite maison, et vingt-huit ou trente bonniers de terre, pour par les dicts religieux estre posséde héritablement à tousjours, comme d'autres biens amortis.

» A charge néanmoins, que les suppliants debvront payere à raison de ceste nostre grace à nostre prouffit certaine finance ou somme de deniers à l'abritrage et taxation de nos très chers et feaux le chef trésorier-general et commis de nos domaines et finances, que commetons à ce.

« Pour que effect, les dits suppliants (avant de pouvoir jouir du fruit de cestes présentes), seront tenuz de la faire presenter tant audits de nos finances, qu'à ceux de nostre chambre à Lille, pour y estre respectivement enregistrées, verifiées et intherinées, à la conservation de nos droits, haulteurs et authorité; là et ainsy qu'il appartiendra, parmy payant ausdits de nos comptes l'ancien droit pour le dit intherinement.

» Si donnons en mandement à nos tres chers et feaux, les Chef-President et gens de nos privés et grands Conseils, ausdits de nostre Conseil des Flandres, comme aussy à ceux de nos dits finances et de nos comptez à Lille, et à tous aultres nos justiciers et subjects, auxquels ce degardera, que de ceste grace, octroy et amortissement, ils fassent, souffrent et laissent les dits suppliants, ensmble les dicts religieux, et ceux qui leur succèderont audit couvent plainement, paisiblement et perpétuellement jouyr et user, aux charges, conditions et recognaissance, selon et en la forme et manière que dit est, sans leur faire mettre ou donner, ny souffrir estre fait, mis ou donné, ores ny en temps à venir, aucun trouble destourbier ou empeschement au contraire...

» Donné en nostre ville de Bruxelles le 23 de may l'an de grace 1667. »

Kerkfabriek, Pastorij Bottelare 1667 : « Lettres d'octrou de la fondation et amortisation cy requises, avecq insertion dans le..., qu'il y at a bottelaere un pasteur et deux chapelains fait a bruxelles le 23 de mey 1667 ». Tekst al hierboven. Op de keerzijde van deze brief, die een copie is, stond geschreven : « dat dese brief by syn den marquis de castel rodrigi ghesonden is gheweest, aen den priveen raet, denwelcken verleent heeft de bovenstaende apostolle in conformiteyt van welcke gedepecheert syn binnen van octroy in forma door de H. secretaris de Robiano. »

Nota dat den voors. de paix met syne suster daer nogh een ander requeste hebben gepresenteerd aen den priveen raet van syne majt, waer-

de kloosterlingen aan de koning brieven vroegen van amortisatie (4), welke het Staatsbestuur slechts voor een zekere som verleende.

Daartoe was eveneens de goedkeuring van het aartsbisdom nodig, doch die bleef langer uit. Immers sedert 1666 was de aartsbisschoppelijke zetel onbezet en de kapittel-vicaris de Coriache, liet dergelijke zaken liefst aan de toekomende aartsbisschop over. In 1668 werd Joannes de Wachtendonck, aartsbisschop van Mechelen, maar hij stierf nog dat zelfde jaar en zo werd nogmaals de beslissing voor het op te richten klooster te Bottelare uitgesteld. Het zal drie jaar later zijn, wanneer de aartsbisschop zijn goedkeuring schenkt en een overeenkomst vastlegt tussen de pastoor en het klooster van Bottelare. Die drie jaar waren vol van intense verwikkelingen.

Op 25 mei 1667 verscheen de notariële verklaring van notaris Charles Schilleweert te Gent, waardoor Bertolf en Josien de Paix, broeder en zuster, ter ere en ter bevordering van de godsvrucht tot de H. Anna, die in de parochiekerk te Bottelare vereerd werd, in volle eigendom overdroegen al hun goederen, zowel lenen als gronden van erven, die zij bezaten in de parochies van Munte, Bottelare en Scheldewindeke, met een stenen huis, schuur en bijbehoren, dat zij bewoonden en die gelegen waren op de Dries te Bottelare, onder voorwaarde dat op die plaats voor de Karmelieten een klooster zou gebouwd worden, waar zij onder de bescherming van de H. Moeder Anna zouden leven en behulpzaam zijn in de parochiekerk. De partijen land, die aan de Karmelieten werden overgedragen, maakten een totaal uit van drie en dertig bunder, één dagwand en ongeveer zeven roeden. Daarin begrepen was ook alle houtgewas, dat op die gronden groeide. De langstlevende schenker behield echter het volledig vruchtgebruik van deze goederen. Hiervoor zouden de kloosterlingen zekere verplichtingen, verder in de akte beschreven, op zich nemen met betrekking tot de te verrichten diensten, waarvan zij zich zouden moeten kwijten na de dood van de schenkers. Deze verplichtingen werden door de comparanten aanvaard bij het notarieel opstellen dezer akte, namelijk door de Paters Laurentius a S. Maria, prior te Gent, Vincentius a Nativitate B.M.V., prior te Leuven en Matthias a S. Anna, procurator syndicus van de provincie (5).

Ter opheldering van de twee rekwesten van 21 mei 1667 aan de

---

op den 13 juni 1667 is gevolgd deze apostille: « Sa majté declare son intention estre que les lettres d'amortissement cy mentionnées impetres par les suppliants cy jointes en copie datées de 23 de mey sortirout leur plein et entier effet non obstant qu'il y at este exprimé qu'entre le 28 ou 30 bonniers de terre reprises il y avait seize bonniers de fief bien entendu sauffe et sans préjudice du droyt de seigneurs de quelles les dicts seyze bonniers sont termines et..... »

(4) Brieven van amortisatie: zo noemt men het koninklijk besluit, waardoor de tijdelijke goederen van het klooster aanzien worden als in dode hand en geen lasten op te brengen.

(5) Merkelbeek (Ned.-Limburg), Ned. Carm. Instituut, map Bottelare, 25 mei 1667.
Zie bijlage I: Copia donationis factae per D. Bertolphum de Paix in Bottelare.

graaf van Marles gezonden, deelde dezelfde graaf mede dat hij gisterenavond gehoord had dat er aan de parochiekerk van Bottelare drie priesters verbonden waren. Daarom verzocht hij brieven van octrooi uit te schrijven, waardoor de Karmelieten gemachtigd zouden worden te Bottelare een klooster met kapel te bouwen en tevens vroeg hij om de vicaris-generaal van het vacante aartsbisdom te willen verzoeken deze stichting goed te keuren. Op 23 mei kwam er nog een brief waarin bepaald werd dat dit verzoek aan de vicaris-generaal gericht moest worden (6).

Daar de koning op 23 mei 1667 aan Bertolf en Josine de Paix verlof verleend had om een Karmelietenklooster te stichten op hun eigendom te Bottelare, verzocht hij de vicaris-generaal die gunst goed te keuren (7).

Op 28 mei 1667 werd een hernieuwd verzoek gericht aan de vicaris-generaal namens de koning, om binnen de vier en twintig uren zijn goedkeuring te geven, daar de zaak geen uitstel dulde en dat indien deze toestemming niet werd verleend, de vicaris-generaal gevaar liep als straf de verontwaardiging van de koning op te lopen (8).

Een schrijven van de pastoor van Bottelare ondertussen aan het aartsbisdom gericht, wees er duidelijk op dat de Paters Karmelieten gesteund werden door verschillende eminente personen en dat zij zonder de jurisdictie van de Ordinarius toch door hen de machtiging gekregen hadden om er een klooster op te richten; zelfs hadden ze van de koning de amortisatie van de goederen gekregen, mits een vergoeding van zes duizend florijnen voor ongeveer 30 bunder goederen die jaarlijks 20 ponden Vlaams opbrachten, waarmede ze elk jaar, in het levensonderhoud van 12 tot 15 kloosterlingen konden voorzien. Deze eminente personen drongen bij de aartsbisschop aan op inwilliging van het verzoek van de paters ofwel uit persoonlijke en private genegenheid voor hen, en geenszins om wille van het voordeel van de kerk of van het heil der zielen, want moesten zij een klaar doorzicht gehad hebben, dan zouden zij inzien dat dit een nadeel zou betekenen voor de parochiekerk, die half opgebouwd was en tevens voor andere omliggende parochiekerken, die van elkaar en van die van Bottelare slechts een half uur verwijderd waren. De paters echter bleven aandringen, omwille van de aangeboden goederen, met de hoop aan de seculiere priesters te Bottelare de weg af te snijden en misschien wel in de hoop later de parochiekerk van Sint Anna te kunnen bedienen. Bij het einde van zijn schrijven drukte de pastoor de hoop uit dat het aartsbisdom geen toestemming zou verlenen tot oprichting van het nieuwe Karmelietenklooster (9).

---

(6) Merkelbeek (N.-L.), Carm. Instituut, map Bottelare, 23 mei 1667.
(7) Merkelbeek (N.-L.), Ned. Carm. Instituut, map Bottelare.
(8) Merkelbeek (N.-L.), Ned. Carm. Instituut, map Bottelare.
(9) Kerkarchief, Pastorij Bottelare: « Jesus, Maria, Anna. Adm Rde et Reverenditissime Domine. Vestris de 12a hujus et quo firmiter mihi persuasio sit... nostris statuendum quod RR PP Carmelitis quod cura pastoralis preindicabit qui sicuti per intercessionem eminentium personarum

Een weinig later laat dezelfde pastoor van Bottelare aan het aartsbisdom weten dat de paters Karmelieten met Kerstdag van vorig jaar in hun houten kapel, op de grond van de heer de Paix en zijn zuster opgericht, publiek de goddelijke diensten hadden verricht: zij celebreerden er HH. Missen, predikten er, hoorden er biecht, reikten er de H. Communie uit, zij luidden de klok en trokken zo het volk weg van de parochiekerk. Aan onderpastoor Marcus De Laet was het opgevallen dat er zondag laatst veel minder volk was in de eerste Mis. Een deel van de bevolking trok immers naar de paterskerk omwille van de plechtigheden of om de kortere HH. Missen (« breviora sacra » d.w.z. gelezene missen). De onderpastoor las toen het decreet van 26 aktober 1666 voor en zei dat hij niet kon begrijpen waar de parochianen van Bottelare de zondagmis hoorden als zij te Bottelare zelf niet naar de eerste of tweede mis kwamen. Daarop kwam de volgende dag de overste van het klooster naar de parochiekerk, waar hij de zuster van de pastoor en de onderpastoor aantrof. Aan de zuster van de pastoor heeft hij een brief gegeven voor de pastoor en is uitgevlogen tegen de pastoor en evenzeer tegen de onderpastoor, om wille van de lezing en interpretatie van hogergenoemd decreet. Zo begonnen de eerste moeilijkheden. De pastoor besloot zijn brief aan het aartsbisdom met deze conclusie : « Als die overste niet meer vredelievend is, tot wat zal dat alles ons leiden ».

Veel schade konden de Karmelieten tot hiertoe nog niet doen, gezien hun kapel nog te klein was en het aantal paters te gering (nl. slechts twee priesters-kloosterlingen en één lekebroeder); maar het volgend jaar zouden zij een grotere kapel en klooster bouwen en

---

comptenpta jurisdictione Ordinarii obtinuerunt potestatem erigendi illum conventum et a regia majestate amortisationem mediante... millia florenorum 30 circiter bonariorum fere pro intertentione 12 vel 15 religiosorum cum vix 40 libris flandricis annue valeant, sic modo similibus personis intercedentibus impetrare conantur approbationem Illustrisimi cum tamen certum appareat personas illas qualiter cumque eminentes id facere vel ad importunam instantiam dictarum RR. PP. vel ex particulari et privato erga illos affectu et nullo modo pro merito causae et ecclesiarum aut animarum bono si enim de loci situatione et aliis circumstantiis bene informatae forent et seposito affectu judicium ferre vellent illico conventum illum ob nimiam vicinitatem nostrae semi exstructae et multarum aliarum ecclesiarum parochialium quarum a nostra et a se invicem vix parva media hora distant quae omnes irreparabile damnum incurrerem, superfluum judicaret qualiter a etiam rusticis ab initio intitulatus fuit et licet R. adm P. prout de anteactis paeniteat et veniam pretar tamen errata non corrgit sed in iisdem ferventer pergit et ex oblatis conditionibus manifeste pater quibus ut respondeam prima sit alio tendunt ad hanc parochialem Divae Annae ecclesiam anhelant ut loquasiores ex illis in diversis consortiis saepius declararunt, quam amotis sacerdotibus secularibus se tandem aliquando non discipulus ille non moritur importune oportune a superioribus obtenturos sperant, quare ut igitur finiam quam humillime possum precare Illustr. ac Reverendiss. D. Archiepiscopum et patrem nostrum quatenus si hinc amovere nequeant et cum illis conveniendum sit in tales conditiones conveniatur quales Illustr. D. per se et concilium suum nature perpensis omnibus honori Dei, Devotioni D. Annaert saluti animarum promovendis expedire visum fuerit quibus ne libens ut filius obediens conformabo interea Deum per maximum per D. Annae merita, ect... »

dan konden er misschien twaalf tot vijftien kloosterlingen zijn. Geld hadden de paters genoeg van de Markies de Rode en zij hadden ook al de groten mee die gewoonweg zegden dat de plaatselijke pastoor niets tegen de paters kon. Daarom vroeg de pastoor aan de aartsbisschop de paters toch goed te vermanen over alles wat het heil der zielen en het goed van de H. Kerk aanging, opdat de nieuwe kerk van Bottelare niet zonder inkomsten zou vallen en ook zonder volk (10).

Het zou beter zijn dat de paterskerk op een uur afstand lag van de parochiekerk, want als er maar een half uur afstand is tussen de paterskerk en de parochiekerk van Bottelare en van de andere omliggende parochies dan zullen al deze laatsten er groot nadeel onder lijden zowel op geestelijk als op stoffelijk gebied (11).

Intussen heeft het vicariaat van het vacante aartsbisdom Mechelen aan de koning laten weten dat het zeer verwonderd is over het hernieuwd verzoek van 28 mei, daar het eerste verzoek van 23 mei te Mechelen niet ontvangen werd. Deze vertraging zal stellig veroorzaakt zijn én door de drukte der Pinksterdagen én ook omdat eerst de pastoor van Bottelare gehoord moest worden. Wat de zaak zelf betreft, zegt het vicariaat, dat het gevraagde verlof niet kan gegeven worden, zolang, volgens kerkelijke wetten, niet alle belanghebbende instanties zijn gehoord. Het vraagt derhalve ook eerst toezending van het allereerste rekwest dat aan de koning werd gericht (12).

Namens de koning werd aan de fiscale Raden van Vlaanderen medegedeeld, dat de koning op 23 mei 1667 vergunning tot stichting van een karmelietenklooster te Bottelare heeft gegeven Deze fiscale Raden werden verzocht de Lieve-Vrouw-Broeders daarvan in het bezit te stellen en zij moesten hen ook tegen alle oppositie verdedigen (13).

Ondanks het feit dat het vicariaat van het aartsbisdom Mechelen een lange weg voorwendde tot het geven van zijn toestemming, beveelt de koning dat zijn brieven van toestemming en amortisatie moeten uitgevoerd worden (14).

Daar de koning verlof heeft gegeven tot stichting van een karmelietenklooster te Bottelare, verklaart provinciaal a S. Augustino in

---

(10) Kerkfabriek, Pastorij Bottelare: « vel si hoc fieri nequeat ne altari contra altari erecto, ecclesia nostra vix penis exstructa non solum non perficiatur sd et quod exstructum est deficintibus mediis quae ex meris ellemosynis consistunt, ruat, pereat et confluxus populi qui tempore tranquillo esse solerat alio divertatur atque emulationes malae et scandala quae forte oriri possint impediantur potius ipsis ad ecclesiam nostram aditus indulgeatur ut ibidem officia divina peragant potius ecclesia maximae loca adjacenti monasterium exstruere permittentur quam fit in loco non magis dissito dicta peragant et omnia... sic que ex duabus malis si forte utrumque effugere neque omnes mianes videbatur partiamur. »

(11) Kerkfabriek, Pastorij Bottelare: « omnes in spiritualibus et temporalibus gravissimum patientur detrimentum. »

(12) Merkelbeek (N.-L.), Ned. Carm. Instituut, map Bottelare, 30 mei 1667.

(13) Merkelbeek (N.-L.), Ned. Carm. Instituut, map Bottelare, 1 juni 1667.

(14) Merkelbeek (N.-L.), Ned. Carm. Instituut, map Bottelare, 1 juni 1667.

een schrijven aan de vicarii generales van de vacante aartsbisschoppelijke zetel te Mechelen, dat, in geval er later tussen de paters en de pastoor van Bottelare moeilijkheden mochten ontstaan over de kerkelijke diensten, hij bereid was zich te onderwerpen aan de verstandelijke en redelijke wetten, die zonder kwetsing der rechten van beide partijen, dan door de aartsbisschop zullen uitgevaardigd worden (15).

De koning verzoekt nogmaals de fiscale raadsleden van de Raad van Vlaanderen, de Karmelieten in het bezit te stellen van de goederen hun door Bertolf en Josine la Paix geschonken en hen tegen allen die hun deze bezittingen zouden willen betwisten, te beschermen (16).

Uit een relaas door een zekere B.D. Robiano te Brussel geschreven, bleek dat de vicarii generales te Mechelen draalden toe te stemmen in het door de koning aan de Karmelieten gegeven verlof, wat dus indruiste tegen de bedoeling van de koning. Robiano meent dat het vicariaat voor de wil van de koning te wijken heeft (17).

Seraphinus a Jesu Maria, syndicus der Vlaams-Belgische- en Carolus a S. Petro, syndicus der Frans-Belgische provincie, getuigen dat zij op 3 juni 1667 de hierna volgende wetten aangeboden hebben aan A. Coriache, vicaris-generaal van het vacante aartsbisdom (die dan inwoonde bij de paters van het Oratorium te Brussel). Coriache beloofde, tegelijk met het te voren door de provinciaal Michael a S. Augustino aangeboden libellus supplex, deze te zullen overhandigen aan het kathedrale kapittel te Mechelen (18).

Deze punten van overeenkomst tussen de pastoor van Bottelare en de provinciaal van de Karmelieten, waren de volgende :

1) De Karmelieten zullen geen Mis celebreren of vespers op zon- en feestdagen op de uren dat deze geschieden in de parochiekerk, maar wel ervoor of er na. Dit kan in vriendschap geregeld worden.
2) In hun kapel zullen de paters niet prediken op de uren dat er sermoen is in de parochiekerk. Dit is ook te zamen te regelen.
3) Als een van de parochianen in de kapel van de paters wenst begraven te worden, zal de pastoor zijn wettelijk deel krijgen, zoals te Gent.
4) Al deze punten zullen geregeld worden in het komend provinciaal kapittel of vroeger reeds door de Generaal der Orde (19).

---

(15) Merkelbeek (N.-L.), Ned. Carm. Instituut, map Bottelare, 1 juni 1667.
(16) Merkelbeek (N.-L.), Ned. Carm. Intituut, map Bottelare, 1 juni 1667.
(17) Merkelbeek (N.-L.), Ned. Carm. Instituut, map Bottelare, 1 juni 1667. Balthasar de Robiano, van een Milanees grafelijk geslacht, was heer van Steenvoorde en Heysbroeck, luitenant van het feodaal gerechtshof te Mechelen, overleden in 1701 (F.V. Goethals, Dict. Généalogique et Héraldique, Brussel, 1852, deel IV. Zie Robiano.
(18) Merkelbeek (N.-L.), Ned. Carm. Instituut, map Bottelare, 3 juni 1667.
(19) Merkelbeek (N.-L.), Ned. Carm. Instituut, map Bottelare, 3 juni 1667 : « Leges quae videntur statuendae pro concordia servanda inter Reverendum Pastorem de Bottelaer et Provincialem Carmelitarum.
1. Quod Carmelitae non cantabunt sacrum nec vesperas diebus festivis

Alexander de Bailleu, ontvanger van domeinen en financiën, verklaarde in 1667 van Bertolf en Josine de Paix te hebben ontvangen de som van zes duizend pond tegen veertig middelgroten vlaams het pond, die zij schuldig waren voor de amortisatie van hun goederen, welke hun door de koning was toegestaan bij schrijven van 23 mei 1667 (20).

Op 9 juli 1668 komt er een antwoord van vicaris-generaal Coriache toe bij de Generaal der Paters Karmelieten. In dit schrijven drukte de vicaris de wens uit dat het privaat Concilie, tot hetwelk de Karmelieten hun Generaal wilden bewegen, rekening zal moeten houden met de uitspraak van de Raad van Vlaanderen. De Raad van Vlaanderen heeft zes hoogstaande redenen voorop gezet, niet alleen in verband met de politiek, maar vooral met het oog op het welzijn van de godsdienst, om de vermenigvuldiging van de kloosters te verbieden. Ook moeten al de koninklijke en gerechtelijke ambtenaren er voor zorgen dat die zes koninklijke voorschriften niet overtreden worden; ook de koninklijke fiscalen, ja zelfs de Pausen, wiens beslissingen door de kloosters misprezen worden en over het hoofd gezien. Ik versta het niet, zegt Corianche verder, wat het betekent een klooster willen oprichten, waar niet naar gevraagd wordt, dat niet geëist wordt en zelf niet gewenst wordt, ten ware dat ik nog eens zou moeten toegeven dat het oude gezegde nog steeds waar blijft: « alles moet zwichten voor geld ». Want misschien wordt door geld, uw nederig en klein klooster, dat men nu meent te moeten oprichten, eens groot en ontzaglijk. Ge begrijpt, gaat Coriache verder, dat volgens het recht, al deze die er belang bij hebben moeten gehoord worden. Coriache voegde bij zijn brief ook nog een beslissing van de Heren van het Vicariaat, die misschien aan de advokaat van de Karmelieten van dienst zal kunnen zijn, want deze zal hem meer op de hoogte brengen om op 16 juli e.k. te verschijnen voor de heer Commissaris. Hij voegde er ook nog een goedkeuring bij van de bulle van Urbaan VIII, aan welke goedkeuring de Karmelieten twijfelden. Deze goedkeuring was echter gegeven op aandringen van voorname kloosterlingen, die samen met andere vrome paters van oordeel waren dat het vermenigvuldigen van kloosters vermindering invoerde van kloostertucht en vrede en eendracht verbande uit de kloosters.

---

et dominicis iisdem horis, quibus cantabuntur in ecclesia parochiali, sed ante vel post prout de communi consensu opportunius videbitur.

2. Nec etiam concionem habere poterunt in hoc sacello in eadem hora, qua Reverendus Dominus Pastor vel alius ab illo delegandus eam habebit, sed alia hora determinanda ut supra.
3. Quod si quandoque contingat aliquem parochianorum sepeliri in sacello conventus, Reverendo domino Pastori, quo tempore existenti, solvetur quota funeralis eorum, ex quibus solvitur in civitate Gandensi; non obstantibus quibuscumque privilegiis exemptionis a SS Pontificibus concessis Ordini Carmelitarum mediate vel immediate quibus Provincialis et Definitores renuntiabunt.
4. Quod praedictae conditiones ac suprascripta renuntiatio approbabitur ac confimabitur in proximo capitulo provinciali; vel antea etiam a Reverendissimo P. Generali. »

(20) Merkelbeek (N.-L.), Ned. Carm. Instituut, map Bottelare, 6 juni 1667.

De koninklijke Commissie kende genoeg dergelijke miseries en ook de bezonnen kloosterlingen betreurden dit stilweg in hun kloosters. Coriache hoopte dat de gerechtigheid van het privaat Concilie met grootmoedigheid zou optreden en goed zou toezien of de zaak niet beter zou beslecht worden door de Generaal of het vicariaat.

Het vicariaat zou de Generaal alle hulp verlenen, maar vroeg dat niets buitenrechtelijks zou gebeuren tegen de nieuwe conventuelen, waaruit moeilijkheden voor hen zouden kunnen voortvloeien (21).

De koning had steeds de vraag der Karmelieten gesteund (22).

De Lieve-Vrouwe-Broeders echter lieten niet los en verklaarden dat de koninklijke brieven van octrooi en amortisatie getoond waren aan Coriache, ten einde zijn goedkeuring te verkrijgen. Coriache antwoordde dat hij geen bezwaren had, maar dat hij geen goedkeuring kon geven zonder te voren de aangelegenheid voorgelegd te hebben aan de andere vicarii generales, die ruggespraak hielden met de pastoor van Bottelare. Hierop hebben zij dan gerescribeerd. Daarop vroegen de Karmelieten dan aan de koning dat hij de akte zou uitvaardigen om aan zijn octrooi uitvoering te verlenen (23).

Rond Pasen 1669 kreeg de pastoor van Bottelare de steun van de Groot Penitentier van het bisdom Gent, die hem verklaarde dat de « examinatores » van het bisdom Gent de paters van Bottelare in hun bisdom niet meer zullen laten prediken of biecht horen, tenzij het dringend in een of andere kerk zou nuttig of nodig zijn. Diezelfde Groot Penitentier zal ook na Pasen het aartsbisdom bezoeken, waar hij hoopt de toestand te Bottelare, persoonlijk met de Aartsbisschop te kunnen bespreken (24).

In september 1668 wordt, namens de koning, Pastoor Van der Zee van Bottelare in het ongelijk gesteld (25).

Einde 1669 verscheen de uitspraak van de geheime koninklijke Raad, waarbij de Pastoor van Bottelare, na zijn proces te hebben voorgebracht voor de Raad van Vlaanderen, in het ongelijk werd gesteld (26). Hij moest twee derden van de procesonkosten betalen (27) en had daarbij nog een geldelijke vereffening met het aarts-

---

(21) Merkelbeek (N.-L.), Ned. Carm. Instituut, map Bottelare, 9 juli 1668.
(22) Merkelbeek (N.-L.), Ned. Carm. Instituut, map Bottelare, 12 juni 1667.
(23) Merkelbeek (N.-L.), Ned. Carm. Instituut, map Bottelare.
(24) Kerkfabriek, Pastorij Bottelare.
(25) Merkelbeek (N.-L.), Ned. Carm. Instituut, map Bottelare, 30 september 1669.
(26) Kerkfabriek, Pastorij Bottelare, 14 nov. 1668. Zie bijlage II.
(27) Kerkfabriek. Pastorij Bottelare, 6 december 1669 : « veu le proces intente au conseil de flandres par reqte y pntée de la part de Mre Bartholome van der zee pasture de bottelare suplt d'une part a la charge et contre le pere provincial de l'ordre des Carmes reformes en la province flandre belgique reshent d'autre iceluy proces du deouis evocque en la cour de ceans par ordonnance de sa Maté et y instruit jusques a duplique, veu aussi le different meu apres la dte duplique servie par rdte y pntée le dixieme de septembre 1669 de la part dudte supplt, ensemble la rescription servie sur icelle reqte et la sentence y rendue le 23e dudt mois de septembre et en outre la reqt D'iceluy suplt pnté a sa Maté le 5e octobre dernier joinct au proces par ordonnance dumesme jour le tout considere sa Maté faisant droit, declare ledt suplt en son opposition a l'octroy

bisdom (28).

Eindelijk, na drie jaar strijd, antwoordde de pastoor op het voorstel van Michael a S. Augustino op 9 mei 1670 aan hem gedaan, namelijk om door rechtvaardige en welbepaalde voorwaarden tot een overeenkomst te geraken, dat hij zich volledig onderwierp aan de wil van zijn overheid en dat hij derhalve graag alle bepalingen aanvaardde, die de vicarii generales en de andere heren van het vicariaat zouden maken ter verbreiding van de eer van God, van de godsvrucht tot de H. Anna en het heil der zielen (29).

Het was dan ook eerst op 7 september 1671 dat de nieuwe aartsbisschop, Alfons de Berghes, zijn goedkeuring schonk en de overeenkomst tussen de pastoor en het klooster van Bottelare vastlegde.

HOOFDSTUK III.

CONCORDAAT TUSSEN DE AARTSBISSCHOP VAN MECHELEN EN DE PROVINCIAAL DER KARMELIETENORDE.

In 1671 werd tussen de aartsbisschop van Mechelen, in naam van de pastoor van Bottelare en de paters Karmelieten, een overeenkomst getroffen, waarbij de paters op zich namen de godsvrucht tot de H. Moeder Anna, met al hun krachten te bevorderen (1).

De paters zouden nooit rechtstreeks of onrechtstreeks verhinderen, dat de bedevaarders aalmoezen schonken, tot verbetering en versiering van de kerk van Bottelare.

Op verzoek van de plaatselijke pastoor zouden zij op iedere zon-

---

accordé par sa Maté le dernier may 1667 a Bertholf et Josine de Paix au proffict desde rescribens non recepuable, ny fonde et a tant que ledt octroy sortirait son plain et entier effct, ordonnant de suitte au dt suplt de seregler selon le contenu de iceluy octroy le tout neanmoins sans prejudice des reglemens et statuts faits ou a faire sur le maintiennement et observation des droits et fonctions pastorales, si condemne sa Maté ledt suplt en deux parts des depens du proces compensant l'autre tiers et pour cause, fait au conseil privé du Roy tenu a Bruxelles le 6e de decembre 1669. »

(28) **Kerkfabriek,** Pastorij Bottelare, 2è februari 1671 : « Ontvangen van Sr. Bartholomeus van de Zee, pastoor der parochie van Bottelare over de seer eerw. heeren van het vicariaet van het aertsbisdom van Mechelen de somme van eenensestigh pont veerthien sh Parisis over de moderatie van de bovenst. costen en nog twee en twintich ponden over de twee deelen van dryen van d'helft van het rapportghelt in desen onverlet gebleven; alles sonder prejudice van het surplus toorconden desen 27 febr. 1671. Was onderteeckent S. D.four 1671 ». Verder stond op deze ontvangstbrief geschreven : « den heer president heeft niet willen aanvaarden » en dan nog verder : « acoordeert met d'origineele quittantie naer mechelen aen den heer president vant het seminarie overghesonden. Ita testor : Bartholomeus van der Zee, pastoor in Bottelare. X aprilis 1671. »

(29) Merkelbeek (N.-L.), Ned. Carm. Instituut, map Bottelare, 11 mei 1670.

(1) **C. Van Gestel,** *Historia Sacra et Profana Archiepiscopatus Mechliniensis,* II, 271.
Merkelbeek (N.-L.), Ned. Carm. Instituut, map Bottelare Concordaat 1671. Zie bijlage V.

en feestdag, en op elke dinsdag van het jaar, ook gedurende de octaaf van de H. Moeder Anna, twee biechtvaders naar de parochiekerk sturen en tienmaal per jaar een predikant, volgens het verlangen van de pastoor, maar deze was verplicht ten minste acht dagen op voorhand de overste hiervan te verwittigen.

In hun kloosterkerk mochten de Karmelieten geen catechismusonderricht geven.

Op zon- en feestdagen, al de dinsdagen van het jaar, en de dagen onder de octaaf van de H. Anna, waren de paters gehouden op bepaalde uren vier Missen in de parochiekerk te lezen, waarvoor zij acht stuivers per Mis ontvangen; maar zonder aanvraag van de pastoor mochten deze Missen niet gecelebreed worden. De pastoor mocht ook min dan vier Missen vragen en als hun intentie werd vrijgelaten, dan hoefde de pastoor alleen drie stuivers te betalen.

Op zon- en feestdagen mocht er in de kloosterkerk niet geluid worden, tenzij met een bel, en de paters mochten nooit celebreren tussen tien en elf uur, ook van Pasen tot Allerheiligen niet tussen zeven en acht uur en van Allerheiligen tot Pasen niet tussen acht en negen uur.

In de octaaf van de H. Anna moest de kloosterkerk gesloten blijven om het volk van de parochiekerk niet af te trekken.

De Vespers mochten in de kloosterkerk maar beginnen na de Vespers en de catechismus in de parochiekerk, dus nooit vóór vier uur.

De armmeesters mochten op zon- en feestdagen, gevolgd van de kloosteromhaler, in al de Missen der kloosterkerk met de schalen rondgaan.

De pastoor had ook het recht een offerblok te plaatsen in de kloosterkerk ten voordele van de parochiekerk.

Gedurende de Paastijd mochten de kloosterlingen het H. Sacrament niet uitstellen of de H. Communie niet uitreiken en nog veel minder op de dagen dat de kloosterkerk moest gesloten blijven, namelijk op de feestdagen en de octaaf van de H. Anna en iedere dinsdag van het jaar.

De openbare godsdienstige plechtigheden moesten door al de niet wettelijk verhinderde paters Karmelieten, op aanvraag van de pastoor, met hun kruisen en vaandels bijgewoond worden.

De paters mochten geen giften of aalmoezen ontvangen om Missen in de parochiekerk te lezen en ook geen wereldlijken in hun kerk of klooster begraven, vooraleer de uitvaart in de parochiekerk door de pastoor of zijn helper zou gedaan zijn. Het recht van de pastoor of andere kerkbedienden mocht immers niet gekrenkt worden, want alles moest zijn en blijven alsof de overledene in de parochiekerk zelf begraven werd.

In volgend hoofdstuk zullen we zien hoe gedurende twee eeuwen dit concordaat steeds een bron van wrijvingen en een twistappel is geweest tussen de plaatselijke pastoors en de paters Karmelieten.

(Vervolgt)

ZONNEGEM. *G. De Smet.*

De Vroedschap van het Land van Aalst in 1789

De namen van de gezagdragers der wetten en leenhoven van het oud-regiem komen voor in de oude archieven en documenten van die tijd. Wil men een overzicht hebben van de samenstelling van 't bestuur en 't gerecht op een welbepaald tijdstip, dan raadplege men die oude geschriften, beraadslagingen en beslissingen, liassen van ontvangsten en rekeningen, huis- en landboeken, wettelijke passeringen, slapers, registers van leenhoven en renteboeken, briefwisseling en dies meer.

Men zal de handtekens der plaatselijke ambtenaren en gezagsdragers terugvinden. Maar U zult ondervinden hoe lastig het is om een volledig beeld en een juist inzicht te krijgen over de samenstelling en de bedrijvigheid der instellingen onzer vrome vadren, hun ambten en de grenzen van hun gezag.

Wij geven hier de namen, met titel en woonplaats der wet en gedeputeerden van Aalst, Ninove en Geraardsbergen, zoals ze voorkomen in een Brugse almanak van 1789 ;

DE WET DER STAD AELST.

Burgemeester,

M. Georgius Joannes Pauwelaert, Ridder.

Schepenen,

M. Nicolaus Carpentier.
M. Louis Charles Chevalier Danckerhielm.
M. François de Smet.
M. Joannes Baptista Cooreman, L.I.R.
M. Charles Louis de Waepenaert.
M. François de Craecker, L.I.R.
M. Joannes Baptista Anne, L.I.R.
M. Antoine Louis Danneels.

Ontvanger,

M. Judocus Alexander Diericx.

Raed-Pensionaris,

M. Romanus Terlinden, L.I.R.

Greffier,

M. Ignatius Emanuel de Ruddere, L.I.R.

Wees-Heeren en Opper-Voogden der Stad en Schependomme van Aelst, Burgemeester en Schepenen der zelve Stad bij Commissariaet.

Greffier,

M. Romanus Terlinden, L.I.R.

GEDEPUTEERDE DER TWEE STEDEN EN LANDE VAN AELST.

M. Den Graeve Helleman, de Termeeren, L.I.R. Chef van 't Collegie, in 't Lands-huys.
M. Carpentier, Voorschepen der Stad Aelst, in de kerk-hof-straet.
M. Jacques Ignace van den Broucke, Burgemeester der Stad Geeraertsberge, in 't Lands-huys.
M. François Jos. Maxim. Dierkens, de Widegrad, L.I.R. Voorschepen van Geeraertsberge, in 't Lands-huys.
M. Dommer, Bailliu van den Lande van Marquisaet van Rhodes, in de Kattestraet.
M. De Smet, L.I.R. Bailliu van den Lande en Prinsdomme van Gavere, op de Markt.
M. Diericx, Bailliu van den Lande en Baronnie van Sottegem, in de Pontstraet.
M. Crombeen, de ter Beke, Bailliu van den Lande en Baronnie van Boulaere, op de Kooremarkt.
M. Tack, Bailliu van den Lande en Baronnie van Schoorisse, in de Mole-straet.

M. D'Hoop, L.I.R. Greffier Pensionaris, in 't Lands-huys.
M. De Baillet, erfagtig Ontfanger van den voorzeyden Lande, in de Mole-straet.
Jouffr. de Weduwe de Clippele, Ontvangster in 't District van Geeraertsberge, tot Geeraertsberge.

DE WET DER STAD EN PORT VAN NINOVE

Vernieuwt den 12 July 1788.

Hoog-Bailliu der Stad en Lande,
M. Follez, op de Burgt.

Burgmeester,
M. Van Asbroeck, M.L., Langemunt-straet.

Schepenen,
M. De Schampheleer, L.I.R., Bever-straet.
M. De Cooman, ter Duyst.
M. Bruylant, op de Beeste-markt.
M. Rollier, in de Langemunt-straet.
M. D'Hoye, ibidem.
M. Van Snick, in de Burg-straet.

Greffier Pensionaris der Stad en Schependomme,
M. Ghiselin de Vliege, L.I.R., in de Bies-straet.

Poort-Bailliu,
M. Milo, op de Groote Markt.

Procureur d'office,
Sr Milo, junior, Bever-straet.

Ontfanger der Stads-Middelen,
Sr De Marcke, junior, in de Burg-straet.

Ontfanger der ommestelling, binnen de Stad en Lande,
Sr De Cooman, op de Beeste-markt.

DE WET VAN DE LAET-BANKE

van de Fonchiere Heerlykhede van den Eerw. Heer . . . . . Prelaet van d'Abdye van de H.H. Cornelius en Cyprianus nevens de Stad Ninove, geïnclaveert binnen de zelve Stad, Heere van 't zelve Ninove, en van de Parochien van Woubrechtegem, Ste Entelinx, Herbeke en van de vrye Eygendommen van Catthem, etc.

Felix Concordia.

Bailliu,
M. Gerardus Roosens, in de Lange-Kerk-hof-straet.

Laeten,
M. Antonius Fransman, oud-Schepen der voorzegde Stede van Ninove, in de Biest-straet.
Sr Antonius de Luyck, in de Korte-hof-straet.
Sr Cornelius Emanuël de Coen, in de Biest-straet.
Sr Arnoldus Michiels, in de Korte Kerk-hof-straat.
Sr Dominicus Carlier, in de Klooster-poort-straet.
Sr Petrus van der Schueren, ibidem.
Sr Livinus Kieckens, bij d'Abdye.

Greffier,
Sr Petrus du Pont, in de Bever-straet.

DE WET DER STAD GEERAERTSBERGE

Vernieuwt den 1 July 1786.

Bailliu,
M. Bernardus Pipinus Durieux, L.I.R.

Burgmeester,
M. Jacobus Ignatius van den Broucke, L.I.R.

Schepenen,
M. Franciscus Josephus Maximilianus Dierkens, de Widegrad, L.I.R.
M. Petrus de Portemont, L.I.R.
M. Jacobus Gregorius Begheyn, L.I.R.
M. Petrus Joannes Thoens.
M. Daniël Casteur.
M. Antonius van Santen.

Greffiers en Pensionarissen,
M. Judocus Adrianus Meert, L.I.R.
M. Aegidius de Backer, L.I.R.

Ontfanger,
M. Charles van Hoorde.

Kamer-bode,
Sr Athanasius Droesbeke.

ZWIJNDRECHT-WAAS. **Pieter Bernaers.**

LIJST DER HEERLIJKHEDEN VAN HET LAND VAN AALST

MAARKE

men had er :
— ter Burgt

MAARKE

FILIATIE
Leenhof van Marke en Ronne

VERHEF
Vol verhef

LIGGING
Maarke

FONCIER
besloeg 20 b. 2 dw. 73 r. bestaande uit landen, huizen, meersen, water en weide.

LENEN
er werden 42 lenen van gehouden waarvan we noch hun ligging, oppervlakte noch aard kennen.

SCHOOFLANDEN
bestond uit de 7e schoof op 10 bunder land.

JUSTITIERECHTEN
bezat de uitoefening van de drie justitiegraden met boeten van 3 pond.

HEERLIJKE RENTEN

bedroegen in totaal 24 p. 5 sch. 2 den., 58 1/12 capoenen, 17 1/4 hoenderen, 7 ganzen, 5 halsters tarwe (maat van Oudenaarde), 12 halsters 3 mokens haver (spreutmaat) en 15 halsters 3 mokens haver, alles gaande uit ervegronden die jaarlijks te voldoen was op St Stevensdag in het hof van Maarke. Bij de levering moest de baljuw met de schepenen aanwezig zijn, die bij gebrek aan betaling nog dezelfde dag, vóór zonsondergang, boeten legden van 3 sch. Indien de ontvanger van de renten het echter verlangde, werd er beslag gelegd op de bodem van het leen waarvoor de baljuw en de schepenen hadden 18 sch. en de prater eveneens 18 sch.

WANDELKOOP

bedroeg de 20e penning.

DOODKOOP

bedroeg het dubbel van de jaarlijkse rente.

BASTAARDGOED

INKOMMELINGEN

BESTE HOOFD

MOLENRECHT

er waren 2 watermolens en men mocht er nog meer stellen alsook windmolens. De mulder mocht zijn schoof halen.

COLLATIE

had de collatie, van de kapel in het hof te Kerkem (3 missen per week), dewelke een kastrale kapel was, en van de kosterij van Maarke, alsmede van de kapel te Maarke ten Berghe.

AUDITIE

van kerk- en armrekeningen.

VOOGDRECHTEN

de Heer van Maarke was overheer van de erven die gehouden werden van Aalmoezenij van St Pieters te Gent. Op die erven mochten de prater en de meier hun schoof halen.

De Heer van Maarke was ook overheer van de erven die gehouden werden van de Abt van Ename. Bij verwandeling of versterfte gaf de prater daarvan kennis aan de schepenen van Ename. Van al deze erven had de Heer van Maarke de hoge justitie, het beste hoofd en de boeten als overheer.

LEENHOF

was bevoegd in leenzaken en haalden hoofd aan de mannen van Marke en Ronne.

SCHEPENBANK

bestond uit 7 schepenen die bevoegd waren in het erven en onterven en die aangesteld werden door de baljuw en de mannen. De schepenen haalden hoofd aan de schepenen van Ronse.

BALJUW

maande het leenhof en de schepenbank. Hij mocht een stedehouder stellen alsmede een prater. De baljuw mocht een roede dragen van 20 voeten lang of mocht ze doen dragen door de prater. Al het hout dat binnen de afstand van die roede geplaatst was werd verbeurd ten voordele van de Heer.

De baljuw mocht alle zaken berechten met schepenen of mannen, criminele of civiele.

PRATER

werd aangesteld door de baljuw en was bevoegd in het doen van pandingen, kerkgeboden, callengen, arresteren, vangen, schutten. Hij mocht over gans de heerlijkheid zijn schoof halen.

Voor het gebieden van erven had hij 18 sch., gebeurde dit echter op een van de drie jaarlijkse gedingen dan had hij 19 sch.

POINTERS

de pointers van de parochierekeningen werden beëdigd door de Heer of baljuw.

WAARHEDEN

elk jaar werd er een jaarkeur gehouden door de baljuw met de schepenen en de mannen. Daarbuiten was er nog een jaarkeur die gehouden werd met de mannen alleen, waarop de twisten berecht werden.

De laten mochten buiten de heerlijkheid naar geen andere keuren gaan zonder toelating van de Heer.

Er was ook nog een maartkeur, op St Jan en een oogstkeur (Bamis).

Men hield drie gouwgedingen waarop eerst waarheden gedaan werd en daarna klachten.

BRONNEN

G.Sa. 79.4 (1532)
G.F. 11 (1708)

MAKKEGEMDRIES

FILIATIE

Leenhof van Rode

VERHEF

Vol verhef

LIGGING

Schelderode

FONCIER

bestond uit een dries met opstal genaamd « de makkegemdries », vroeger ook genaamd woelput, met 80 r. meers genaamd heerwegsmeers.

De omwoonders van de dries moesten aan de leenhouder voor de uitschep voor hun beesten 1 hall. per jaar betalen.

LENEN

er werden 2 lenen van gehouden waarvan het eerste gelegen was te

Munte, bestaande uit 1 b. land, waarvan 13 dw. cijnsgrond werd die een rente gaf van 6 halsters 3 mod 1 hoop half rogge en half haver, 4 capoenen en 6 den. Dit leen had een meier die erfde en onterfde met de laten, het tweede leen was gelegen te

Schelderode, op Makkegem en bestond uit 5 dw. halfwinning, waarvan 7 dw. 65 r. ervegronden gehouden werden die een rente gaven van 15 meukens rogge, 3 meukens haver, 3 meukens mout en 7 den. Dit leen had ook een meier die erfde en onterfde met de laten.

JUSTITIERECHTEN

bezat enkel de uitoefening van de grondjustitie terwijl de hoogheidsrechten toebehoorden aan Rode.

HEERLIJKE RENTEN

bedroegen in totaal 7 sch. 7 penn., 10 hoenders, 7 1/2 capoenen, 6 meukens rogge, 15 1/2 halsters haver op Bamis uit laatgronden en voor het gebruik van de dries en de opstal.

LAATBANK

was bevoegd in het erven en onterven van de laatgronden.

MEIER

maande de laatbank.

BRONNEN

G.F. 2962 (1610 - 1638 - 1691 - 1711 - 1740 - 1769)

MALE (van) & SMISSEN (ter)

FILIATIE

Was een vrij eigen goed

LIGGING

Nieuwerkerken met delen te Erpe en Aalst (Schaarbeek)

FONCIER

werd gevormd door een rente

BRONNEN

G.A. 1539.173r (1782)
leenverh. Aalst (1782)

MARKE EN RONNE

FILIATIE

De heerlijkheid van Marke en Ronne, ook nog genaamd erfgoed van Pamele, ging door huwelijk bij het einde van de 13e eeuw over aan het huis van Heinsberg in Duitsland (Gulik).

Sedert die datum is de heerlijkheid van Marke en Ronne een leen dat gehouden werd van het leenhof van Heinsberg en later van het leenhof van Gullik.

LIGGING

Het rechtsgebied van Marke en Ronne strekte zich uit over de streek gelegen tussen de waterlopen de Marke en de Ronne. Oorspronkelijk schijnt dit gebied bestaan te hebben uit 17 dorpen. Reeds bij het begin van de 14e eeuw is er echter slechts sprake van de dorpen Berchem, Etikhove, Kerkem, Kwaremont, Maarke, Melden, Nukerke en Zulzeke.

FONCIER

het foncier werd gevormd door de heerlijkheid van de dorpen Melden en Nukerke.

LENEN

in 1708 werden er 93 lenen van deze heerlijkheid gehouden, waarvan 66 aan een vol verhef, 6 aan een half verhef, 2 aan een verhef van een paar herteleren handschoenen, 1 aan een verhef van een glavieschacht. We kunnen deze lenen als volgt groeperen :

te Berchem

— de heerlijkheid van der Donckt
— de heerlijkheid van Berchem
— de heerlijkheid van Calemontbos
— in landen 14 dw.
— in schooflanden : — de 7e schoof op 7 dw. 70 r.
— de 7e schoof op 3 dw. 67 r.
— een schoof op 11 b. welke als rente 3 mokens rogge per dw. gaven.
— in renten : 22 halsters 1 1/2 viertel 1/2 achtling koren — 1 viertel 2/3 mokens koren — 1 viertel 2/3 mokens koren — 5 halsters 1 viertel 2/3 mokens koren, alles gaande uit gronden te Berchem, Melden en Kwaremont.
11 halsters 1 moken 1/4 achtling koren — 2 mokens 1/3 achtling haver — 2 sch. 2 den. 6 hoenderen; alles gaande uit landen en hofstede te Berchem, Melden en Kwaremont.

te Esterwelles

— in landen 7 dw. 7 hondert

te Etikhove

— de heerlijkheid van Etikhove
— in landen 1 dw.

te Kerkem

— de heerlijkheid van Kerkem

te Kwaremont

— het goed ter Beken, groot 3 bunder met watermolen met 6 achterlenen samen 68 dw. Dit leen nam hofversterking te Marke en Ronne

te Maarke

— de heerlijkheid van Maarke
— de heerlijkheid van ter Borch
— in landen 25 dw. 80 r.
— in renten 132 p. bezet op de heerlijkheid van Maarke

te Melden

— de heerlijkheid van ter Rijt
— in landen 158 dw. 43 r., waaronder het goed ter Meuten groot 3 b. in landen, waterloop en watermolen
— in schooflanden : de 7e schoof op 10 b. 63 r.
een derde van de 7e schoof op 6 bunder
een derde van de 7e schoof op 2 b. 1 dw. 36 r.
de 7e schoof op 6 b. 12 dw.
de 7e schoof op 18 b. land
— het hof van de Vijvere, groot 8 bunder, in mote wal nederhof, bos, geweed en meers met 4 achterlenen
— in renten : 1 halster rogge, 6 halsters 3 mokens haver, 8 2/3 hoenderen, 2 den. op landen te Melden en Nukerke. Deze rentegronden hadden een baljuw die wet doet met mannnen en hofversterking neemt bij de mannen van Marke en Ronne. Dit leen heeft 8 achterlenen
1 halster haver, 4 hoenderen
5 halsters 3 mokens 1/2 rogge
1 halster rogge
2 hoenderen
10 pond op 2 bunder meers van het goed te Walle
81 1/2 capoenen, 4 1/2 hoenderen, 2 1/2 ganzen, 2 1/2 halsters haver, 10 sch., 2 capoenen 1 hoen, 1 den.
7 mokens koren
24 capoenen, 6 ganzen, 19 hoenders, 10 1/2 halsters haver, 20 sch.
op gronden te Melden en Berchem

te Nukerke

— in landen 431 dw. 53 r. waaronder 196 dw. zijnde het goed ter Wildergangs en 160 dw. zijnde het Robbrechtsbos, hetwelk vroeger een deel was van de heerlijkheid van Marke en Ronne
— in schooflanden : de 7e schoof op 31 bunder land
de 14e schoof op 20 bunder land
een schoof op 12 1/2 dw. land

— in renten : 20 halsters haver, 40 hoenderen op 10 1/2 bunder land (elk bunder gaf 2 modekens en 1 hoen)
28. 1/2 halsters, 27 hoenderen, 13 sch. op Kerstavond
40 sch. op 1 bunder land
9 mud 9 halsters en 3 mokens haver, 84 1/2 capoenen, 10 1/2 capoenen, 26 sch. 2 den. op Kerstavond
23 halsters 1 moken haver, 15 mokens 1 achtling koren, 19 hoenders, 12 sch. 7 den. uit renteden
1 1/2 moken haver, 7 hoenderen, 6 den. uit rentegronden
8 halsters haver, 18 hoenders op laatgronden waarvan de baljuw van Marke en Ronne de inning verzekerde
13 halsters 1 moken haver, 10 hoenderen, 2 sch.,
5 halsters 3 mokens haver, 4 1/4 hoenderen
2 sch. 6 den.
8 mokens haver, 4 hoenderen, 15 sch. 8 den.
26 halsters 3 hopen koren
25 halsters haver, 22 capoenen

te Pont à Wedrin

— de heerlijkheid van Destruelles

te Zulzeke

— de heerlijkheid ten Broeke
— het goed te Raapschiete, groot 9 bunder in land, weiden, vijver en hoeve
— een watermolen met 7 bunder weide, bos en vijver
— het goed ter Straten, groot 12 dw. in land en hoeve
— 80 bunder bos genaamd hoogberg, waar de leenhouder een vurster mocht aanstellen die beëdigd werd door de baljuw en de mannen van Marke en Ronne

te Schorisse

— in renten : 30 halsters haver op 30 bunder land, ten Berge, en 30 capoenen. Er was een meier die erfde en onterfde met de laten van de rentegronden. De meier mocht zich doen bijstaan door de baljuw van Marke en Ronne

te Ophasselt (asseltayghem)

— de heerlijkheid van Moonenbroek.

LEENHOF

BALJUW

Over het verder vermogen van deze heerlijkheid zijn vooralsnog geen nadere gegevens voorhanden.

BRONNEN

G.F. 11 (1511-1708)
G.FG. 3632 (1783)

MASSEME

FILIATIE

Abdij van Ename

LIGGING

Mater.

BRONNEN

G.En. 2.2 (1644)

MASSEMEN

men had er :

— Voorde.

MASSEMEN-WESTREM

FILIATIE

Leenhof van Dendermonde

VERHEF

Vol verhef.
Werd op 1.8.1652 verheven tot prinsdom.

LIGGING

Massemen en Westrem

FONCIER

besloeg 21 b. (in 1602 was dit 80 b.) te Massemen bestaande uit hof, boomgaard, meersen, weiden, landen, bossen, vijvers en grachten

LENEN

in 1602 werden er 40 of 50 lenen van gehouden waaronder 30 kleine lenen en in 1768 67 lenen, waaronder Voorde te Massemen.
Geen enkel stuk in het door ons onderzocht archief heeft ons kunnen toelaten te bevestigen wat De Potter en Broeckaert verklaart nopens Wetteren en Kalken en Oordegem en Smetlede. Volgens deze laatste hangen deze heerlijkheden af van het leenhof van Massemen. Wel werd de heerlijkheid van Wetteren in leen gehouden van het leenhof van Dendermonde door de Heren van Massemen. Kalken was een leen van Wetteren. Ook Oordegem en Smetlede waren in het bezit van de Heren van Massemen, maar werden door hen gehouden van het grafelijk leenhof van Aalst.

JUSTITIERECHTEN

bezat de uitoefening van de drie justitiegraden met boeten van 60 pond en confiscatie.

HEERLIJKE RENTEN

bedroegen 20 p. 8 sch. 2 den., 16 1/2 capoenen, 142 hennen en 3 meukens koren uit laatgronden.

WANDELKOOP

bedroeg de 10e penning.

DOODKOOP

bedroeg 8 sch. per bunder (6 penn. aan baljuw en schepenen).

TOL

VONT

BASTAARDGOED

STRAGIERSGOED

INKOMMELINGEN

BESTE HOOFD

van alle laten.

WARANDE - JACHTRECHT - VISRECHT - VOGELVANGST

MOLENRECHT

er waren 3 molens waarvan er een verbrand was; de twee overblijvende molens waren een windmolen en een slagmolen waar alle onderzaten lieten malen en slaan.

LEENHOF

was bevoegd in criminele zaken en het uitspreken van de verbanning van 50 en 10 jaar. De mannen haalden hoofd aan de mannen van Dendermonde.

SCHEPENBANK

bestond uit 7 schepenen die alle civiele gevallen in hun bevoegdheid hadden en het vermogen van boeten van 60 pond, 12 pond en 10 pond. Ze haalden hoofd aan de schepenen van Aalst. Ze hielden schouwing van wegen, straten, waterwegen en beken.

WAARHEDEN

men hield 3 doorgaande waarheden (alle 17 weken een) voor alle mannen van 15 jaar af op boete van 2 sch.

Men had ook speciale waarheden en dagwaarheden voor twisten en misdaden, zowel voor criminele als voor civiele gevallen.

Men had een keur voor brood en bier, waarop de prijs van deze waren vastgesteld werd in verhouding tot de prijs van het koren en het graan.

BALJUW

maande het leenhof en mocht een stedehouder stellen. Hij was bevoegd in het vangen, arresteren, callengen voor criminele en civiele zaken.

MEIER
maande de schepenbank en was eveneens bevoegd in het vangen, arresteren en callengen voor criminele en civiele zaken.

BRONNEN
G.Zo. 548 (1502)
G.A. 1530.68r (1688)
G.M. 1 (1764)
G.D. 160.210 (17e eeuw) - 64 (1760) - 54 (1768) - 67 (1768) - 67 (1652-1760)
Bib. Geschiedenis van Wetteren, gevolgd van een historische schets der omliggende gemeenten. — Jan Broeckaert - Gent, 1862.

MATER

zie Schorisse

men had er :
— Masseme
— ter Moten
— Oisse.

MEILEGEM

zie Gavere.

MEILEGEM

FILIATIE
Leenhof van Rode

LIGGING
Godveerdegem

FONCIER
besloeg 9 1/2 b. land.

LENEN
Er waren 10 lenen waarvan we geen enkel detail kennen

JUSTITIERECHTEN
bezat enkel de uitoefening van de grondjustitie.

BALJUW
was bevoegd in het uitoefenen van de grondjustitie.

BRONNEN
G.A. 1512.65r (1550)

MELDEN

zie Marke en Ronne

men had er :
— ter Rijt.

MELLE

zie Rode

men had er :
— van den Abeele
— ter Looven
— 't leen van Melle.

MELLE ('t leen van)

FILIATIE
Leenhof van het Burggraafschap van Gent (heerlijkheid van Heusden)

LIGGING
Melle

FONCIER
bestond uit het recht van de 5e schoof en 3 hopen hooi op 9 b. land en meers te Melle.

LENEN
er werden 2 lenen van gehouden waarvan het eerste bestond uit 2 1/2 gemeten, op 2 gemeten daarvan had de leenhouder een tiende. Dit leen gaf een wandelkoop van de 15e penning en een doodkoop van dubbele rente. De wet werd er gedaan door de wet van Heusden.
Het tweede leen was groot 2 gemeten 7 dw. land en 1/2 gemet schoofland, waarvan de leenhouder een heerlijke rente had. De wandel- en doodkoop was dezelfde als het eerste leen en de wet werd er gedaan door het hoofdleen.

HEERLIJKE RENTEN
de aard en het bedrag van de renten zijn ons onbekend. Ze werden geheven op laatgronden en dienden geleverd te worden op Kerstavond en St Jan, in het huis van Kerckhove te Heusden op boete van 2 sch.

WANDELKOOP
bedroeg de 15e penning

DOODKOOP
bedroeg het dubbel van de jaarlijkse rente.

LAATHOF
spraken recht met de baljuw van Heusden.

BRONNEN
G.F. 5516 (1644) - 5517 (1644 - 1651 - 1681)

MELSEN

ook genaamd van der Gracht.

FILIATIE
werd in 1473 verheven voor het grafelijk leenhof van Aalst en komt in 1550 voor onder de lenen die gehouden werden van Rode.

LIGGING
Melsen

FONCIER
besloeg 48 b. bestaande uit kasteel, hooghof, nederhof, landen, bossen, weiden, vijvers, korenwindmolen en watermolen.

LENEN
in 1473 werden er 19 lenen van gehouden, in 1550 25; deze lenen waren gelegen te :

Melsen, welke besloegen 22 dw. 9 r.
Eke, welke besloegen 2 dw.
Schelderode, welke besloegen 46 dw. 75 r.
Semmerzake, welke besloegen 4 dw. 16 r.

JUSTITIERECHTEN
bezat de uitoefening van de drie justitiegraden.

HEERLIJKE RENTEN
bedroegen in totaal 6 p. 4 sch. 8 den., 21 1/3 1/4 capoenen, 54 1/4 hennen, 31 1/2 ganzen, 31 halsters 1/3 mud haver op landen te Melsen.

WANDELKOOP
bedroeg de 10e penning.

DOODKOOP
bedroeg 8 sch. per bunder plus 2 sch. per erfgenaam.
BESTE HOOFD

BRONNEN
G.A. 1518.378r (1473) - 1512.119v (1550)

MERE

men had er :
— Diepenborre.

MERE

was een eigen goed dat op 27.11.1653 leen gemaakt werd en op 28.4.1658 verheven werd tot baanderij.

FILIATIE
Grafelijk leenhof van Aalst

VERHEF
Vol verhef

FONCIER
niet gekend.

LENEN
in 1430 werden er 24 lenen van gehouden en in 1771 36 lenen welke gelegen waren te :

Hofstade, welke samen besloegen 74 dw., zijnde het goed ter Keuckenen en het goed Tesseghem

Lede, de heerlijkheid van Nieuwenmeers

Mere, welke samen besloegen 38 dw. 9 r. in landen en 171 dw. 50 r. schooflanden welke de 7e schoof gaven plus een rente van 22 sch., 9 hoenderen en 2 capoenen.
Onder de lenen was er ook een opstal waarover men mocht rijden met de ploeg. De opstalhouder moest de brug over de beek onderhouden.

Welden, welke waren, het hof ter Waarden, een leen van 27 dw. met 2 1/2 dw. halfwinning met een heerlijke rente van 36 halsters haver, 3 halsters rogge, 2 capoenen, 17 hoenderen en 35 sch.
Dit leen had 7 schepenen die erven en onterven zonder kerkgebod en hoofd haalden te Nukerke.
Een leen van 2 b. met een heerlijke rente van 6 sch., 2 den., 9 hoenderen, 10 halsters 2 mod haver, 3 mod 1 cop rogge, dit leen had ook 80 r. halfwinning. Dit leen wordt geërfd en onterfd met de wet van het vorig leen.

JUSTITIERECHTEN

bezat de uitoefening van de drie justitiegraden met boeten van 3 pond, confiscatie (in 1540 bedroegen de boeten 10 pond en in 1630 60 pond).

HEERLIJKE RENTEN

bedroegen in totaal 7 p. 8 penn., 53 capoenen, 5 hoenders, 5 mod haver op ervegronden te Mere, Erpe, Erondegem, Aaigem en Nieuwerkerken.
In Mere was er sedert 1540 geen ervegrond meer dan de hoeve waar de vroegere heren van Mere op woonden.

HEERLIJKE DIENSTEN

Alle laten waren verplicht tot herendienst waarvan ze konden ontslagen worden door de Heer.

WANDELKOOP

bedroeg de 20e penning.

TOL

aan de brug bij de watermolen te Mere mocht niemand voorbij zonder toelating van de Heer.

VONT

BASTAARDGOED

STRAGIERSGOED

BESTE HOOFD

JACHTRECHT - VISRECHT EN VOGELVANGST

de jacht van Mere was de oudste trompe van de omtrek. De

heer had de visvangst langs de beek van Mere. Zijn warande was 1/4 mijl breed met veel konijnen en patrijzen.

COLLATIE

van de kapelaan die alle zaterdagen in het huis van de heer een mis moest lezen en alle dagen als de heer ziek was;
van de castrale kapel die een renteboek had van geld, capoenen en 3 dw. land.

AUDITIE

van de kosterij die een renteboek had. De koster had van elk huis een zomer- en winterschoof (kosterbrood) en had ook de helft van de offeranden en de helft van de vervallen in de Kerk.
van Kerk- en armrekeningen die in zijn huis moesten voorgelegd worden, waar de nieuwe Kerk- en armmeesters voor twee jaar aangesteld werden.

JAARMARKT

had plaats op de ommegang op OL. Vrouw halfoogst, waar veel runderen geslacht werden, waarvan de heer de tongen had.
Op de vooravond van de ommegang werd aan de familie van de heer een schone maaltijd aangeboden, alsook op de vooravond van Goede Vrijdag.
Op de dag van de ommegang werd de heer een maal aangeboden door de Kerkmeesters.

LEENHOF

was bevoegd in het doen van criminele en civiele gevallen voor leenzaken; ze behandelden landzaken, waterlede en schouwing van wegen en straten.

SCHEPENBANK

bestond uit 7 schepenen die bevoegd waren in criminele en civiele zaken voor de ervegronden; ze behandelden landzaken, waterlede en schouwing van wegen en straten.

BALJUW

maande het leenhof.

MEIER

maande de schepenbank. Hij had een plaats waar hij elk jaar een paar vette varkens mocht halen.

PRATER

maakte vrede voor akkerschade. Voor elk schot had hij 2 sch.

LANDMETER

Mere had een landmeter die zijn metingen moest doen per 21 voeten in een roede. De omliggende dorpen hadden slechts 20 voeten in een roede.

WAARHEID

op de plaats genaamd ten Hae, op de armenhoek te Mere mocht de heer gerecht houden.

BRONNEN

G.A. 3090.18v (1400) - 1512.56 (1404) - 1517.33r (1456) - 1518.282r (1473) - 1526.39r (1640) - 1526.57r (1653) - 1527.229r (1661) - 1530.36r (1681) - 1530.138r (1696) - 1530.138v (1690) - 1532.100r (1713) - 1535.171r (1734) - 1535.118r (1731) - 1514 (1771) - 1538.17v (1771)
leenverh. Erembodegem (1771)

B.W. 5059 (1430) - 5060 (1456) - 5064 (1514) - 5063 (1540) - 5062 (1630)

MERELBEKE

men had er :

— Crombugge
— Crombrugge ten Hove
— ter Hage
— ter Hagen
— Meulenakker (of Scheppersstede)
— Overbroek.

MERELBEKE-LEMBERGE

waren twee van 's graven propre dorpen die in leenpand gegeven werden als afzonderlijke heerlijkheden.

FILIATIE

Grafelijk leenhof van Aalst

FONCIER

geen detail gekend.

LENEN

in 1473 besloegen de 9 lenen die ervan gehouden werden samen 67 dw. 2 r., waarvan 21 dw. 62 r. gelegen was in Merelbeke en de rest in Balegem.

JUSTITIERECHTEN

bezat de uitoefening van de drie justitiegraden.

TOL

VONT

BASTAARDGOED

STRAGIERSGOED

BESTE HOOFD

haafdeligheid zijnde het recht van 's graven propre.

JACHTRECHT - VOGELVANGST - WARANDE EN PLANTRECHT

COLLATIE

van Kerk- en armmeesters.

AUDITIE

van Kerk- en armrekeningen.

SCHEPENBANK

bestond uit 7 schepenen die jaar- en dagwaarheden hielden, alsmede oogstkeur.

BALJUW

maande het leenhof.

BRONNEN

G.A. 1520.2.8v (1614) - 1522.21r (1623) - 1526.18v (1636) - 1530.143v (1693) - 1515 (1792) - 1543.145v (1792) - 1544.125v (1792)

MERELBEKE-LEMBERGE (Meierij van)

zie ter Hage.

MESPELARE

was een van 's graven propre dorpen die hij op 14.3.1644 in leenpand gaf als een afzonderlijke heerlijkheid.

FILIATIE

Grafelijk leenhof van Aalst

VERHEF

Vol verhef

JUSTITIERECHTEN

bezat de uitoefening van de drie justitiegraden met boeten van 60 pond, confiscatie, straatschouwingen, behoudens het gelui van klokken, confiscatie van doodslag enz.

HEERLIJKE RENTEN

bedroegen 2 sch. op gronden te Mespelare.

WANDELKOOP

bedroeg de 20e penning.

DOODKOOP

bedroeg het dubbel van de jaarlijkse rente.

BASTAARDGOED

BESTE HOOFD

haafdeligheid zijnde 's graven propre.

JACHTRECHT - VISRECHT EN VOGELVANGST

voor de visvangst had hij twee geweren (dammen) in de Dender

het eerste ging uit de Dender aan het halfveld en de achterste winkel tot het klein moorterken

het tweede terug in de Dender tussen het klein en groot moorterken.

AUDITIE

van Kerk-, armen- en parochierekeningen.

LEENHOF
was bevoegd in criminele en civiele zaken.

SCHEPENBANK
haalde hoofd te Aalst

BALJUW
maande het leenhof.

MEIER
was een afzonderlijk leen van het grafelijk leenhof van Aalst.

BRONNEN

G.A. 1523.71r (1630) - 1523.175v (1645) - 1523.178r (1646) - 1530.140r (1690) - 1532.97r (1713) - 1537.20v (1713) - 1535.158 (1732) - 1515 (1733) - 1539.79v (1776) - 1538.28v (1776) - 1543.96v (1788) - 1542.199v (1788)
den. Gijzegem (1645)
den. Mespelare (1662 - 1667 - 1668)
leenverh. Mespelare (1776)

Bib. Ann. v. d. Oudheidk. Kring v. Dendermonde, 3e reeks, dl. 1, 1838.

MESPELARE (meierij)

De meierij van Mespelare is steeds verbonden geweest met het ambt van meier van Aalst.

FILIATIE
Grafelijk leenhof van Aalst

VERHEF
Vol verhef.

AANSTELLING
de meier van Mespelare werd aangesteld door de leenhouder van de meierij van Aalst.

RECHTEN EN PLICHTEN VAN DE MEIER
de meier was bevoegd in het arresteren van lieden voor schuldzaken en hield ze in het gevang tot de schulden voldaan waren.
Voor het doen van klachten, uitloken, waterlede, erven en onterven had hij 2 sch.
voor het manen van de schepenen van Mespelare, voor het gebieden van erven en voor het afnemen van eed tussen partijen had hij 12 den.
Jaarlijks had de meier van elk persoon die 1 dw. land had een zomer- en een winterschoof.
Voor het schutten van beesten had hij volgend loon :
— bij dag binnen Mespelare 4 den. en bij nacht 8 den.
— bij dag buiten Mespelare 8 den. en bij nacht 16 den.

BRONNEN

G.A. 1518.388r (1473) - 1536.6r (1746) - 1536.112v (1747) - 1536.301r (1758)
leenverh. Mespelare (1740-1747)

B.W. 4642 (1430) - 4701 (1467)

(Vervolgt)

DE PINTE. *J. van Twembeke.*

P. JANSSENS, De Wilhelmieten te Aalst — 30 F.
P. LEUDERS, Wie werd Burgemeester te Aalst in 1743 ? — 10 F.
J. PIETERS, Hoe men op het einde van de XIIe eeuw St. Cornelius vereerde te Ninove ? — 10 F.
J. PIETERS, St.-Bartholomeuskerk en St.-Adriaansabdij te Geraardsbergen — 10 F.
J. PIETERS, Rond de relieken van Sint Cornelius te Ninove — 20 F.
J. PIETERS, Van lijfeigenen uit de streek van Geraardsbergen die, in de XIIIe en XIVe eeuw, aan St. Adriaan werden opgedragen — 15 F.
W. PREVENIER, Repartitie der beden van 1394 en 1396 in het Land van Aalst — 20 F.
Fr. VANACKER, Verzet van de Aalsterse Buildragers tegen de Stadhouder in 1649 — 15 F.
J. VAN CLEEMPUT, De leenverheffing van de Grote Tiend te Aalst in de 15^e eeuw — 10 F.
F. VAN COETSEM, Determinanten in de geschiedenis van Geraardsbergen — 20 F.
F. VAN COETSEM, Het taalkundig werk van Dr. H. Vangassen — 15 F.
R. VAN DER LINDEN, Het zeldzaam Bedevaartvaantje van de H. Joannes Nepomucenus te Pollare — 15 F.
H. VANGASSEN, Het ambacht der Blauwververs en Garentwijnders te Aalst in de XVIIIe eeuw — 15 F.
H. VANGASSEN, Een « Bezoek » in 1336 — 30 F.
W. VANGASSEN, De bevolking van Geraardsbergen in 1695 — 10 F.
H. VANGASSEN, Esbattimente ende Genouchte te Geraardsbergen — XVe eeuw — 30 F.
H. VANGASSEN, Herlinkhove in 1709 — 20 F.
H. VANGASSEN, De Honger van Ninove — 30 F.
H. VANGASSEN, Iconografie van Aalst — 15 F.
H. VANGASSEN, De Keur van Herlinkhove — 20 F.
H. VANGASSEN, Een Latijnse School te Ninove in de 18^e eeuw — 15 F.
H. VANGASSEN, De Rederijkerskamer van Sint Anna te Ninove in de XVIIe en XVIIIe eeuw — 30 F.
H. VANGASSEN, Over de verpleging van gekwetste soldaten en de weder-waardigheden van een cirurgijn in de jaren 1658-1676 — 15 F.
H. VANGASSEN, Het Vlas te Ninove en Omstreken vooral in de XVIIe eeuw — 35 F.
H. VANGASSEN, Een Volkstelling te Ninove in 1784 — 15 F.
H. VANGASSEN, De zwetende ziekte in de Dendervallei — 10 F.
A.J. VAN LUL, Een eeuw evolutie — 35 F.
A.J. VAN LUL, De Spoorlijn 's Gravenbrakel-Gent — 30 F.
J. VAN TWEMBEKE, De Kerkelijke organisatie in het Land van Aalst — 15 F.
J. VAN TWEMBEKE, De heerlijkheid Brakel — 60 F.
J. VERBESSELT, Moorsel — 25 F.
J. MELKENBEEK, De gemeentewapens van het Land van Aalst — 150 F.

VI. **TOPONYMIE.**

J. DE BROUWER, Toponiemen te Erembodegem — 15 F.
J. DE BROUWER & Fr. COUCK, Toponymie van Denderleeuw — 125 F.
H. VANGASSEN, Plaatsnamen te Ninove — Hydronymie — 25 F.
H. VANGASSEN, Plaatsnamen te Ninove — Grasland — 20 F.
H. VANGASSEN, Plaatsnamen te Ninove — 10 F.
H. VANGASSEN, Plaatsnamen te Ninove — Bossen - Onbebouwd en bebouwd land — 25 F.
H. VANGASSEN, Plaatsnamen te Ninove — 40 F.

HET LAND VAN AALST

Tweemaandelijks tijdschrift

Voorzitter : Fritz Courteaux, Acaciastraat, 7, Aalst (tel. (053)280.96).

Beheerder : Albert van Lul, de Nayerlaan, 51, Brussel 19 (tel. (02)44.61.22).

Redaktiesekretaris : E.H. J. de Brouwer, pastorij, Impe (tel. (053)233.61).

Recensiedienst : E.H. V. Gaublomme, pastoor, Gottem (tel. (051)630.80).

Ruildienst : Marcel Cornelis, Dwarsstraat, 21, Denderleeuw.

Prijs van het jaarabonnement voor leden : 120 fr., voor steunende leden : 200 fr. en voor ereleden : 500 fr., te storten op de postrekening « Het Land van Aalst », nr 5869.11. Gewoon losnummer (25 fr.) te bestellen bij de beheerder en te storten op voornoemde postrekening.

INHOUD VAN Nr. 3

1963

J. Verbesselt — Herdersem 81

Mededeling 89

G. de Smet — Het Karmelietenklooster te Bottelare 90

P. Bernaers — De vroedschap van het Land van Aalst in 1789 106

J. van Twembeke — Lijst van de Heerlijkheden van het Land van Aalst (vervolg) 108

Druk. « De Aankondiger ». Dokter De Moorstraat, 6, Aalst - Tel. 248.18.